

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Mgr. Bc. Jan Holas

Práva a povinnosti žáků a studentů a zákonných zástupců nezletilých
žáků

Olomouc 2016

Vedoucí práce: JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.

Já, níže podepsaný Mgr. Bc. Jan Holas, autor diplomové práce na téma „Práva a povinnosti žáků a studentů a zákonných zástupců nezletilých žáků“, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/ 2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj vědomý a dobrovolný souhlas ve smyslu ust. § 4 písm. n) zákona číslo 101/ 2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, správci:

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, Olomouc 771 47, Česká republika ke zpracování osobních údajů v tomto rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizaci zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, která se nazývá Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona číslo 121/ 2000 Sb.

Prohlašuji, že moje osobní údaje výše uvedené jsou pravdivé.

V Olomouci dne 21. 06. 2016

.....

Mgr. Bc. Jan Holas

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Práva a povinnosti žáků a studentů a zákonných zástupců nezletilých žáků“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 21. 06. 2016

.....

Mgr. Bc. Jan Holas

Poděkování:

Děkuji tímto vedoucí diplomové práce JUDr. Zdence Novákové, Ph.D. za její pomoc, odborné vedení a přínosné připomínky při tvorbě této diplomové práce.

ANOTACE

Jméno a příjmení autora	Mgr. Bc. Jan Holas
Vedoucí diplomové práce	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.
Fakulta	Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Rok obhajoby diplomové práce	2016
Jazyk diplomové práce	Český

Název diplomové práce	Práva a povinnosti žáků a studentů a zákonných zástupců nezletilých žáků
Název diplomové práce v angličtině	The Rights and Duties of Pupils and Students and Legal Deputies of Minors
Anotace	Hlavním cílem diplomové práce je vytvořit komplexní přehled právní úpravy základních práv a povinností žáků a studentů a zákonných zástupců nezletilých žáků a studentů v České republice. Dalším cílem je přiblížit některé aplikační problémy právní úpravy. Za tím účelem budou analyzována vybraná rozhodnutí národních i mezinárodních soudních orgánů. V poslední části diplomové práce budou analyzovány výsledky výzkumu zaměřeného na zjištění, zda žáci a studenti svá práva a povinnosti znají a zda je realizují.
Anotace v angličtině	The main objective of this thesis is to create a comprehensive overview of the legislation of fundamental rights and duties of pupils, students and legal deputies of minors in the Czech Republic. Another goal of the thesis is to outline some application problems of this legislation. In order to do this, selected decisions of national and international judicial authorities will be analyzed. The final part presents an analysis of

	the results of a research aimed at finding out whether pupils and students know their rights and duties and whether they implemented them.
Seznam klíčových slov	Žáci, studenti, práva a povinnosti, školský zákon, vzdělávání, judikatura
Seznam klíčových slov v angličtině	Pupils, students, rights and duties, the Education Act, education, case law
Přílohy	1) Dotazník pro studenty 2) Dotazník pro žáky
Rozsah diplomové práce	71 str.

Obsah

Úvod	9
1. Právo na vzdělání dle Listiny základních práv a svobod	12
2. Právo na vzdělání dle Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.....	14
3. Limity práva na vzdělání.....	16
4. Práva žáků, studentů a zákonných zástupců nezletilých žáků dle školského zákona 18	
5. Povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků dle školského zákona	25
6. Práva a povinnosti žáků a studentů ve světle judikatury soudů České republiky	29
7. Práva a povinnosti žáků a studentů ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva	34
7.1 Případ D. H. a ostatní vs. Česká republika	34
7.2 Případ Oršuš a ostatní proti Chorvatsku	36
7.3 Případ Dogru vs. Francie	36
7.4 Případ Leyla Sahin vs. Turecko	38
7.5 Případ Lautsi proti Itálii	39
7.6 Případ Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen proti Dánsku	40
7.7 Případ Ponomaryovi proti Bulharsku	41
7.8 Případ Campbell a Cosans proti Spojenému království.....	42
7.9 Případ Valsamis proti Řecku	42
8. Shrnutí teoretické části	44
9. Teorie versus praxe	45
9.1 Dotazník pro studenty	46
9.2 Dotazník pro žáky	48
9.3 Vyhodnocení výsledků	49
9.4 Shrnutí výzkumné části.....	57
10. Závěr.....	60
Seznam použitých zkratk	63
Seznam použitých zdrojů.....	64
Právní předpisy	64
Judikatura českých soudů	64
Judikatura Evropského soudu pro lidská práva	65
Literatura.....	66
Časopisy.....	67

Elektronické zdroje	67
Přílohy:	68
Příloha č. 1	68
Příloha č. 2	70

Úvod

Ze všeho nejdříve je nutné uvést, že existuje určitá nejednoznačnost ohledně vymezení pojmů žák a student. Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon (dále též jen „ŠZ“) za žáka označuje toho, kdo navštěvuje základní školu nebo střední školu, a za studenta označuje toho, kdo navštěvuje vyšší odbornou školu. Nicméně ve veřejnosti (a to i odborné)¹ je běžně označován za studenta i ten, kdo navštěvuje střední školu. Abych lépe odlišil žáky základní a střední školy, tam, kde v praktické části práce hovořím o studentech, jsou tím myšleni žáci střední školy.

Téma „Práva a povinnosti žáků a studentů a zákonných zástupců nezletilých žáků“ jsem si vybral pro svou diplomovou práci z důvodu, že se již několik let pohybuji v právním prostředí a také po většinu mého života jsem byl účasten vzdělávacího procesu. Toto téma je mi tedy velmi blízké po všech stránkách a zajímalo mě, jak detailně a kvalitně jsou vlastně upravena práva a povinnosti zejména žáků a studentů, zda si svá práva a povinnosti žáci a studenti uvědomují, k jakým aplikačním problémům dochází a zda není dán nějaký prostor pro zlepšení právní úpravy. V neposlední řadě jsem chtěl vytvořit dílo, které by pomohlo zejména rodičům žáků a studentů zorientovat se ve složitém a těžko srozumitelném systému právních norem a poskytlo jim ucelený přehled práv a povinností žáků a studentů v pochopitelném znění. V současné době totiž není dostatek literatury, která by komplexně a hlavně srozumitelně zpracovávala danou problematiku. Literatura vztahující se k dané problematice je buď příliš odborná a rozsáhlá- zpravidla komentáře ke školskému zákonu, nebo se týká jen dílčí problematiky- například souhrn judikatury v oblasti školství. V současnosti chybí literatura, která by stručně a srozumitelně podávala komplexní přehled práv a povinností žáků, studentů a zákonných zástupců nezletilých žáků, přičemž by zároveň obsahovala četné příklady z aplikační praxe národních a mezinárodních soudních orgánů doplněné vlastním šetřením. Problémem literatury k tomuto tématu je také to, že nestačí reflektovat změny v právní úpravě.

Hlavním cílem diplomové práce je vytvořit komplexní a srozumitelný přehled právní úpravy práv a povinností žáků, studentů a zákonných zástupců nezletilých žáků. Výchozím právním předpisem bude ŠZ a to konkrétně jeho ustanovení § 21 a § 22. Při tvorbě diplomové práce se neomezím na rozbor pouze uvedených ustanovení § 21 a § 22 ŠZ, jelikož další práva

---

¹ TONDLOVÁ, Karla. Žák, či student? To je oč tu běží. *Týdeník školství*. [online]. 2006, roč. 14, č. 23, str. 1 [cit. 16. 06. 2016]. Dostupné z <<http://www.tydenik-skolstvi.cz/data/files/uvod-649.pdf>>.

a povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců nezletilých žáků jsou upravena i v dalších ustanoveních ŠZ a jiných právních předpisech. Dalším cílem mé diplomové práce je analýza vybraných soudních rozhodnutí, z nichž vyplývají aplikační a interpretační pravidla ve vztahu k právům a povinnostem žáků, studentů a zákonných zástupců nezletilých žáků. Budu se věnovat také zahraničním soudním sporům stran záležitostí, které dost možná brzy budou aktuální i v našem prostředí- např. otázka muslimského ošacení ve školách. Při tvorbě diplomové práce budu využívat především metodu analýzy a komparace. Cílem aplikace těchto metod bude odhalení nedokonalostí právní úpravy de lege lata a návrh právní úpravy de lege ferenda.

Diplomová práce bude obsahovat také vlastní výzkum. K výzkumu bude užita dotazníková metoda s uzavřenými otázkami, když dotazníky budou expedovány do středních a základních škol v Olomouckém kraji. Cílem výzkumu bude prověření následujících hypotéz:

- Žáci a studenti nejsou o svých právech a povinnostech dostatečně informováni.
- Žáci a studenti svá práva plně nerealizují.
- Důvodem nerealizace práv žáků a studentů jsou často obavy z negativních následků.
- Mimo uvedené hlavní hypotézy jsem před distribucí dotazníků do škol formuloval i dílčí hypotézy. Tyto dílčí hypotézy jsou uvedeny dále v textu práce.

Úvod diplomové práce bude obsahovat vymezení práva na vzdělání dle předpisů nejvyšší právní síly. První kapitola proto bude věnována právu na vzdělání dle Listiny základních práv a svobod a dále bude navazovat druhá kapitola vymezující právo na vzdělání dle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Protože právo na vzdělání není neomezené, ve třetí kapitole vymezím jeho limity a následně se budu ve čtvrté kapitole zabývat zákonnou úpravou nejdříve práv žáků, studentů a zákonných zástupců nezletilých žáků a poté v páté kapitole jejich povinnostmi. Následovat bude šestá kapitola vztahující se k aplikační praxi, ve které přiblížím vybranou judikaturu soudů České republiky. V sedmé kapitole se zaměřím na velmi významnou rozhodovací činnost Evropského soudu pro lidská práva vztahující se k aplikaci Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. V osmé kapitole bude shrnuta teoretická část diplomové práce a na ní bude navazovat devátá kapitola zabývající se vlastním výzkumem a jeho výsledky. Práce bude uzavřena desátou

kapitolou, ve které shrnu poznatky, ke kterým jsem dospěl při zpracovávání teoretické části práce a na základě vlastního výzkumu.

1. Právo na vzdělání dle Listiny základních práv a svobod

Právo na vzdělání je i v České republice zařazeno mezi ústavním pořádkem garantovaná práva, když čl. 33 Listiny základních práv a svobod stanoví, že každý má právo na vzdělání. Je zřejmé, že takto obecně formulované právo musí být konkretizováno zákony a jinými právními předpisy, jinak by jeho obsah nemohl být vymahatelný.² Objasnění obsahu práva na vzdělání dle Listiny základních práv a svobod je však nezbytné pro posuzování souladnosti předpisů jednoduchého práva s ústavním pořádkem.

Jakým způsobem ale dospět k vymezení obsahu práva na vzdělání dle Listiny základních práv a svobod, když jeho formulace je takto obecná? Výkladu se ujal například Ústavní soud České republiky. Dle judikatury Ústavního soudu České republiky má článek 33 Listiny základních práv a svobod dvě roviny. Za první se jedná o jakési „tvrdé jádro“, které tvoří smysl a podstatu daného ustanovení. Toto „tvrdé jádro“ vyplývá přímo z Listiny základních práv a svobod a nesmí být porušeno. Jedná se o jakýsi základní kámen práva na vzdělání. Hledání obsahu onoho „tvrdého jádra“ práva na vzdělání, které vyplývá přímo z Listiny základních práv a svobod je však značně složité. Vzniká pak také oprávněná otázka, zda jsou vůbec jednotlivá ustanovení čl. 33 Listiny základních práv a svobod přímo aplikovatelná- tzn. aplikovatelná i bez provedení zákonem. Dle judikatury a názorů odborné veřejnosti je rozsah přímo aplikovatelného „tvrdého jádra“ práva na vzdělání tvořen především právem na základní vzdělání v rozsahu povinné školní docházky, právem na bezplatné vzdělání na základních a středních školách a právem zřídit a provozovat nestátní školy. Tyto otázky jsou tedy vyňaty z dispozice jednoduchého práva. Za druhé se jedná o ostatní úpravu týkající se práva na vzdělání, která již nevyplývá přímo z Listiny základních práv a svobod a je v dispozici jednoduchého práva, které však musí být souladné s ústavním pořádkem.³

Dle odborné veřejnosti můžeme právo na vzdělání zaručené první větou prvního odstavce čl. 33 Listiny základních práv a svobod vnímat ve třech různých rovinách. Za první právo na rovný a férový přístup ke vzdělání. Za druhé právo na setrvání ve vzdělávacím procesu při plnění stanovených podmínek. Za třetí právo na vzdělání určitého obsahu či v

---

² Čl. 41 odst. 1 Listiny základních práv a svobod stanoví, že právo na vzdělání je možné realizovat pouze v mezích zákonů.

³ WAGNEROVÁ, Eliška, POSPÍŠIL, Ivo, LANGÁŠEK, Tomáš aj. *Listina základních práv a svobod: Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012, str. 677-678.

určité (minimální) kvalitě. Právo na vzdělání však nelze vykládat tak, že by měl stát povinnost zřídit nové školy, aby každý mohl tyto školy navštěvovat.⁴

Právo na vzdělání přísluší každému bez ohledu na pohlaví, rasu, věk, státní občanství nebo majetkové poměry. Vzdělávání na vysokých školách je však podmíněno schopnostmi občana a možnostmi státu. Za zmínku stojí i skutečnost, že Listina základních práv a svobod zakotvuje nejen právo na vzdělání, ale zároveň povinnou školní docházku, což je jedna z mála ústavních povinností. Stát tímto zdůrazňuje důležitost vzdělání pro fungování moderní společnosti a uchování společenských hodnot.⁵

Z výše uvedeného plyne, že Listina základních práv a svobod sama výslovně nestanoví, jaký je rozsah vzdělání, na nějž má každý právo. Dle mezinárodních dokumentů⁶, judikatury mezinárodních soudů⁷ i nálezů Ústavního soudu České republiky⁸ lze však dovodit, že se jedná o právo na všechny typy a úrovně vzdělávání poskytované v rámci konkrétního státu, včetně např. univerzit třetího věku, profesního a dalšího vzdělávání.

---

⁴ BOBEK, Michal. *Komentář k článku 33 Listiny základních práv a svobod- Právo na vzdělání* [ASPI] ve stavu ke dni 29. 02. 2016. [citováno dne 16. 06. 2016]. Dostupné z ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.

⁵ KLÍMA, Karel aj. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, str. 876-877.

⁶ Čl. 14 Listiny základních práv Evropské unie.

⁷ Např. v této diplomové práci analyzovaný rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Leyla Sahin proti Turecku.

⁸ Např. rozhodnutí pléna Ústavního soudu České republiky Pl. ÚS 25/94 ze dne 13. 06. 1995.

2. Právo na vzdělání dle Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

Právo na vzdělání zaručuje i čl. 2 Dodatkového protokolu č. 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, dle kterého nikomu nesmí být odepřeno právo na vzdělání. Citovaný článek navíc doplňuje právo na vzdělání tak, že při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, musí být respektováno právo rodičů zajišťovat výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením. Uvedené však nelze aplikovat absolutně, jelikož práva související se vzděláním je nutné vnímat vždy v kontextu ostatních práv zajištěných Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a to zejména s jejím čl. 14, který upravuje zákaz diskriminace a je považován za jakousi integrální součást všech ustanovení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod⁹, a s čl. 9, který upravuje svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání a je také chápán jako obecné právo doplněné dalšími ustanoveními Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.¹⁰

Jestliže čl. 2 Dodatkového protokolu č. 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod stanoví, že každý má právo na vzdělání, je třeba si takto obecně formulované právo detailněji vymezit. „Každým“ se rozumí každá fyzická osoba, nikoli pouze dítě (u právnických osob by bylo lze uvažovat o odvozeném právu zakládat nestátní školy). „Právo na vzdělání“ se rozumí, že oprávněná osoba se může o vzdělání ucházet. Neznamená to, že stát nutně musí každé osobě, která se práva na vzdělání dovolává, zajistit požadované vzdělání např. zřizováním nového oboru, školy atd. Právo na vzdělání totiž znamená rovný přístup k již existujícím možnostem vzdělávání za podmínek stanovených vnitrostátními předpisy. Toto právo se vztahuje na všechny stupně vzdělávací soustavy, samozřejmě přístup k jednotlivým stupňům vzdělání nemusí být ve stejném rozsahu. Jak již bylo uvedeno výše, právo na vzdělání se neomezuje pouze na děti, ale vztahuje se i na dospělé, kteří mohou v rámci tohoto práva využívat např. dálkové vysokoškolské studium, univerzitu třetího věku, profesní vzdělávání atd. Právo na vzdělání není omezeno ani státním občanstvím (resp. příslušností k danému státu), pokud by chtěl stát omezit právo na vzdělání pro osoby, které nejsou jeho státními příslušníky, může tak učinit pouze v odůvodněném naléhavém veřejném zájmu. Práva na zajišťování výchovy a vzdělání ve shodě s vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením se mohou dovolávat pouze rodiče nezletilých.

⁹ ČAPEK, Jan. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv- I. část*. Praha: Linde Praha, 2010, str. 621.

¹⁰ ČAPEK, Jan. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv- I. část*. Praha: Linde Praha, 2010, str. 419.

Z čl. 2 Dodatkového protokolu č. 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod vychází čl. 14 Listiny základních práv EU, který dále právo na vzdělání rozšiřuje o právo na bezplatnou školní docházku.¹¹

Právo na vzdělání je upraveno i v dalších ustanoveních mezinárodních dokumentů. Jako příklad je možné uvést čl. 28 Úmluvy o právech dítěte, čl. 13 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Úmluvu o boji proti diskriminaci v oblasti vzdělávání.¹² Je patrné, že význam práva na vzdělání si státy dobře uvědomují a snaží se základní obsah práva na vzdělání na mezinárodní úrovni harmonizovat. V každém státě je poté toto právo vykládáno (nebo implementováno do vnitrostátní právní úpravy) s ohledem na specifika daného státu. Unifikace práva na vzdělání však dle mého názoru není možná právě s ohledem na různý právní, společenský a hospodářský stav jednotlivých států. Tento názor podporuje i Evropský soud pro lidská práva, když při výkladu práva na vzdělání dle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ke specifickým jednotlivých států přihlíží.

---

¹¹ KMEC, Jiří aj. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 1302-1304.

¹² FLEGL, Vladimír. *Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, str. 160.

3. Limity práva na vzdělání

Ani právo na vzdělání, byť zakotvené v mezinárodních dokumentech a ústavním pořádku, není absolutní a má své limity. Článek 41 odst. 1 Listiny základních práv a svobod stanoví, že práva na vzdělání dle čl. 33 Listiny základních práv a svobod je možno se domáhat pouze v mezích zákonů. Konkrétní limity práva na vzdělání stanoví tedy zákony a ve sporných případech jsou limity práva na vzdělání upřesněny judikaturou soudů. Dle judikatury nelze pod právo na vzdělání podřadit například právo na zajištění vzdělání v konkrétní škole, i kdyby byla blíže bydlišti žáka či studenta. Takové právo nepatří mezi základní lidská práva a svobody a není ani součástí práva na vzdělání.¹³ Právo na vzdělání také nevyklučuje možnost využití disciplinárních opatření, která by dokonce i vedla k vyloučení ze školy. Ukládání sankcí totiž tvoří nedílnou součást procesu, kterým se vzdělávací instituce snaží dosáhnout splnění cílů. V tomto duchu se vyslovil i Evropský soud pro lidská práva v kauze Leyla Sahin vs. Turecko.¹⁴

Limitem pro realizaci práva na vzdělání může být i jazyk, ve kterém se vzdělání vede. Ust. § 13 ŠZ stanoví, že vyučovacím jazykem je jazyk český, přičemž Ministerstvo školství může povolit vyučování některých předmětů v jiném jazyce. Národnostní menšiny však mají právo na vzdělávání v jazyce národnostní menšiny a to za podmínek ust. § 14 ŠZ. Toto ustanovení ŠZ stanoví počty žáků nutné pro zřízení třídy v rámci mateřské, základní či střední školy a počty žáků potřebné pro zřízení mateřské, základní nebo střední školy pro národnostní menšinu. Vzdělávání národnostních menšin je přitom možné pouze v obcích, v nichž byl v souladu s ust. § 117 odst. 3 zákona o obcích¹⁵ zřízen výbor pro národnostní menšiny. Ve školách se vzděláváním v jazyce národnostní menšiny se vydávají vysvědčení, výuční listy a diplomy o absolutoriu dvojjazyčně, a to v jazyce českém a v jazyce národnostní menšiny. K jazykovým preferencím v rámci vzdělávání se vyjádřil i Evropský soud pro lidská práva, když konstatoval, že čl. 2 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod sice státům ukládá, aby respektovaly právo rodičů zajišťovat vzdělávání ve

---

¹³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu 4 As 38/2004 ze dne 31. 05. 2006.

¹⁴ PODHRÁZKÝ, Milan. *Přehled judikatury z oblasti školství*. Praha: Wolters Kluwer, 2010, str. 38.

¹⁵ Ust. § 117 odst. 3 z. č. 128/2000 Sb., zákon o obcích: „*Obec, v jejímž územním obvodu žije podle posledního sčítání lidu alespoň 10 % občanů hlásících se k národnosti jiné než české, zřizuje výbor pro národnostní menšiny. Členy tohoto výboru jsou i zástupci národnostních menšin, pokud je deleguje spolek utvořený podle zvláštního zákona; vždy však příslušníci národnostních menšin musí tvořit nejméně polovinu všech členů výboru.*“

shodě s jejich náboženským a filozofickým přesvědčením, neukládá však státům, aby v oblasti vzdělávání respektovaly jazykové preference rodičů. Evropský soud pro lidská práva má za to, že nelze ztotožňovat pojmy náboženské a filozofické přesvědčení s pojmem jazyková preference.¹⁶

---

¹⁶ BERGER, Vincent. *Judikatura Evropského soudu pro lidská práva*. Praha: IFEC, 2003, str. 531-532.

4. Práva žáků, studentů a zákonných zástupců nezletilých žáků dle školského zákona

Právní úprava základních práv žáků, studentů a zákonných zástupců nezletilých žáků je koncentrována primárně do ust. § 21 ŠZ. Toto ustanovení obsahuje výčet základních práv v oblasti poskytování vzdělávání a školských služeb dle školského zákona a vymezuje subjekty, kterým jednotlivá práva náleží. Není snad ani nutné uvádět, že zde nejsou uvedena všechna práva, která uvedeným subjektům v souvislosti s poskytováním vzdělávání a školských služeb náleží, jelikož množina práv uvedených v ust. § 21 ŠZ je doplněna celou řadou práv upravených v dalších ustanoveních ŠZ a v ustanoveních dalších právních předpisů. Práva uvedená v ust. § 21 ŠZ lze považovat za práva obecná a základní, která mají i značný interpretační význam při aplikaci dalších ustanovení ŠZ.

- a) právo na vzdělávání a školské služby dle školského zákona: toto právo lze označit za jedno z klíčových práv. Jedná se o právo, které náleží výlučně žákům a studentům, když již z logiky věci toto právo nemají zákonní zástupci či jiné osoby mající vztah k žákům nebo studentům. Podstata tohoto práva je v zásadě dvojitá. Za prvé se jedná o jistotu v kontinuitě vzdělávání a poskytování školských služeb. Jinými slovy se jedná o právo, které spočívá v tom, že pokud se někdo stal dle platných právních předpisů žákem či studentem školy, nebo mu začaly být poskytovány školské služby ve školském zařízení, má právo na pokračování ve vzdělávání a poskytování školských služeb, přičemž vzdělávání a poskytování školských služeb může být ukončeno pouze v souladu se školským zákonem a jeho prováděcími předpisy. Druhou složkou tohoto práva je jistota v kvalitě vzdělávání a poskytování školských služeb. Jedná se o právo na to, aby vzdělávání a poskytované školské služby byly v kvalitě odpovídající požadavkům školského zákona a jeho prováděcím právním předpisům.¹⁷
- b) právo na informace o průběhu a výsledcích svého vzdělávání: toto právo náleží nejen samotným žákům a studentům, ale také zákonným zástupcům nezletilých žáků (ust. § 21 odst. 2 ŠZ). Školský zákon přiznává výslovně právo na informace dle ust. § 21 odst. 1 písm. b) ŠZ vedle zletilých žáků a studentů také jejich rodičům, popřípadě osobám, které vůči zletilým žákům a studentům plní vyživovací povinnost (ust. § 21 odst. 3 ŠZ), viz dále. V souvislosti s vymezením subjektů, kterým právo na informace

¹⁷ KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon: komentář*. Praha: ASPI, 2008, str. 105-106.

náleží, je nutné upozornit na skutečnost, že se jedná i v případě nezletilých žáků o individuální subjektivní právo. Realizaci tohoto práva nemůže bránit skutečnost, že o průběhu a výsledcích vzdělávání již byli informováni jejich zákonní zástupci, když informování žáků nelze nahradit informováním zákonných zástupců.¹⁸

Obsahem práva na informace dle ust. § 21 odst. 1 písm. b) ŠZ je právo být informován o všech důležitých aspektech vzdělávání (průběžné informování o skutečnostech významných pro hodnocení, ukládání výchovných opatření atd.). Podstatou tohoto práva je, aby se k žákům a studentům dostaly včas všechny relevantní informace tak, aby jim neinformováním nevznikla újma. Způsob informování by měl být upraven ve školním řádu školy v kontextu ust. § 30 odst. 1 písm. a) ŠZ, neboť se jedná o podrobnosti výkonu práv dětí, žáků, studentů a jejich zákonných zástupců (popř. dalších osob ve smyslu ust. § 21 odst. 3 ŠZ). Toto obecné právo na informace je doplněno o další konkrétní práva na informace dle jiných právních předpisů.¹⁹

- c) právo zletilých žáků a studentů volit a být volen do školské rady: Toto právo je úzce spjato s ust. § 167 odst. 2 ŠZ, které se týká obsazování školské rady. Dle ust. § 21 odst. 1 písm. c) ŠZ je nutné rozlišovat aktivní a pasivní volební právo. U aktivního i pasivního volebního práva se jedná o výlučné osobní právo zletilého žáka či studenta. Mezi aktivním a pasivním volebním právem jsou však významné rozdíly. Aktivní volební právo je spojeno nerozlučně se statusem žáka či studenta. Jinými slovy, aktivní volební právo může realizovat jen ten, kdo je k okamžiku volby do školské rady skutečně žákem či studentem školy, naopak jej nemůže realizovat žák či student, který má například přerušené studium. Oproti tomu pasivní volební právo není vyhrazeno pouze zletilým žákům či studentům školy, ve které se školská rada volí. Členem školské rady tak může být i osoba, která není v žádném vztahu ke škole, tedy i například zletilý žák či student, který má přerušené studium. V případě, že po zvolení do školské rady přestane být zvolená osoba žákem či studentem školy, její členství ve

---

¹⁸ KATZOVÁ, Pavla. Školský zákon: komentář. Praha: ASPI, 2008, str. 106.

¹⁹ Např. dle vyhl. č. 10/2005 Sb., o vyšším odborném vzdělávání: „*Celkové hodnocení absolutoria včetně hodnocení jeho jednotlivých zkoušek oznámí studentovi předseda zkušební komise v den, ve kterém konal student absolutorium.*“

školské radě nezaniká. Důležité je zdůraznit, že školní řád nemůže stanovit v takovém případě úpravu odchylně od zákona.²⁰

- d) právo zakládat v rámci školy samosprávné orgány žáků a studentů, volit a být do nich voleni, pracovat v nich a jejich prostřednictvím se obracet na ředitele školy: toto široce formulované právo odráží právo na takzvanou žákovskou a studentskou samosprávu ve školách (nikoli ve školských zařízeních) a navazuje na jeden z obecných cílů vzdělávání uvedený v ust. § 2 odst. 2 písm. c) ŠZ- obecným cílem vzdělávání je mj. „pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost.“ Na rozdíl od předchozího práva volit a být volen do školské rady, není toto právo omezeno věkem a náleží i nezletilým žákům. Školský zákon ale neuvádí, jaké samosprávné orgány lze zakládat. Může se proto jednat např. o samosprávné orgány zastupující žáky či studenty celé školy, několika ročníků, jen jednoho ročníku či žáky a studenty napříč ročníky. Nevysloveným předpokladem je, že se činnost samosprávného orgánu bude týkat vzdělávání, jelikož se jedná o sdružování v rámci školy (nejedná se o zájmová sdružení nebo spolky). Oproti právu žáků a studentů zakládat v rámci školy samosprávné orgány stojí povinnost ředitele školy se se stanovisky a vyjádřeními těchto orgánů řádně zabývat, věnovat jim pozornost a zohlednit je případně při svém rozhodování. Důležité však je, že žádný výstup z takto založeného samosprávného orgánu není samozřejmě pro ředitele závazný. Tyto samosprávné orgány nenahrazují ani činnost školské rady a nemůžou vykonávat její oprávnění.²¹
- e) právo vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí vzdělávání žáků a studentů: přestože se jedná se o velice důležité právo, mám hypotézu, že se zároveň jedná o značně opomíjené či popírané právo. Otázce uplatňování a přiznávání tohoto práva v praxi se bude věnovat praktická část této práce. Uvedené právo vychází z článku 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.²² Oproti

---

²⁰ KATZOVÁ, Pavla. Školský zákon: komentář. Praha: ASPI, 2008, str. 106- 107.

²¹ KATZOVÁ, Pavla. Školský zákon: komentář. Praha: ASPI, 2008, str. 107.

²² Článek 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte: „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.*“

právu uvedenému v předchozím bodu se jedná o právo individuální, které pro svou realizaci nepotřebuje vytvoření žádného samosprávného orgánu, spolku či sdružení. Toto právo přísluší každému žákovi či studentovi bez ohledu na jeho věk či stupeň vývoje. Věk a stupeň vývoje žáka či studenta však ovlivňují váhu, jakou bude jeho názor mít, a to, do jaké míry se s ním musí vypořádat ten, vůči komu směřuje. Při realizaci tohoto práva budou vznikat problémy, jelikož se nejedná o jasně definované pojmy, ale o neurčitě definované kategorie.²³ Navíc každý učitel může vnímat váhu názoru žáka či studenta (především nezletilého žáka) odlišně. Zákonodárce jakoby předpovídal problémy s realizací tohoto obecně formulovaného práva a tak jej na některých místech školského zákona konkretizuje.²⁴ Dle mého názoru však žáci či studenti toto právo raději ve velké míře nerealizují, a to z toho důvodu, aby se vyhnuli nepříznivým následkům, které by vyjádření jejich postoje (například k hodnocení) mohlo mít. K ověření mé hypotézy byla do dotazníků zařazena otázka týkající se uplatňování tohoto práva. Výsledky budou analyzovány v praktické části této práce.

- f) právo na informace a poradenskou pomoc školy nebo školského poradenského zařízení v záležitostech týkajících se vzdělávání podle školského zákona: tak jak se vyvíjí školství a vzdělávání, tak se vyvíjí i práva žáků a studentů, přičemž poskytování poradenských služeb patří v dnešní době již mezi běžné činnosti škol. Poradenská činnost pro žáky a studenty se netýká pouze profesní orientace, ale směřuje také k zajištění potřebných podmínek pro vzdělávání a to především žáků a studentů se specifickými potřebami. Poradenská činnost hraje také důležitou roli při prevenci nežádoucích jevů- šikana, zneužívání návykových látek, krádeže atd. Toto právo stanovené v ust. § 21 odst. 1 písm. f) ŠZ je konkretizováno vyhláškou č. 72/2005 Sb. Ust. § 7 této vyhlášky explicitně ukládá řediteli základní, střední a vyšší odborné školy zabezpečit poskytování poradenských služeb ve škole, a to zpravidla výchovným poradcem a školním metodikem prevence, kteří spolupracují zejména s třídními učiteli, učiteli výchov, případně s dalšími pedagogickými pracovníky školy. Zmíněná vyhláška umožňuje poskytování poradenských služeb ve škole i školním psychologem nebo školním speciálním pedagogem. Oblasti, ve kterých je poskytováno poradenství,

---

²³ KATZOVÁ, Pavla. Školský zákon: komentář. Praha: ASPI, 2008, str. 107- 108.

²⁴ Např. ust. § 66 odst. 2 ŠZ: „V průběhu středního vzdělávání se žákovi umožňuje přestup do jiné střední školy, změna oboru vzdělání, přerušování vzdělávání, opakování ročníku a uznání předchozího vzdělání podle § 70, a to na základě písemné žádosti. Součástí žádosti zákonného zástupce nezletilého žáka je souhlas žáka.“

jsou například: prevence školní neúspěšnosti, primární prevence sociálně patologických jevů, kariérové poradenství, odborná podpora při integraci a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně žáků z jiného kulturního prostředí a žáků se sociálním znevýhodněním, péče o vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků atd.²⁵

- g)** V ust. § 21 odst. 2 ŠZ je zakotveno, že práva výše uvedená mají také zákonní zástupci nezletilých žáků, avšak s výjimkou práva na vzdělávání a školské služby podle ŠZ a práva zakládat v rámci školy samosprávné orgány, volit a být do nich voleni, pracovat v nich a jejich prostřednictvím se obracet na ředitele školy (ust. § 21 odst. 1 písm. d) ŠZ). Zákonným zástupcem ve smyslu ŠZ budou ve většině případů rodiče nezletilých žáků, ale mohou jím být i jiné osoby, kterým byla soudem svěřena rodičovská odpovědnost či její část (např. pěstoun, poručník). Neopomenutelným v souvislosti s tímto ustanovením je i zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

V souvislosti s uvedeným považuji za důležité zmínit také to, že rozvod manželství nemá vliv na rodičovskou odpovědnost. Rozvod manželství může však způsobit nepříjemné a nepřehledné situace v rámci vzdělávání. V případě rozvodu manželství však musí škola plnit své povinnosti stejně k oběma rodičům, pokud soud rodičovskou odpovědnost jednoho z rodičů neomezí.

- h)** V ust. § 21 odst. 3 ŠZ je upraveno právo na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání i ve prospěch rodičů zletilých žáků a studentů, popřípadě osob, které vůči zletilým žákům a studentům plní vyživovací povinnost. Dle odborné veřejnosti je tato úprava přínosem a vítanou změnou oproti právní úpravě před 01. 01. 2005. Před tímto datem byla praxe a právní úprava taková, že škola musela získat od zletilého žáka nebo studenta souhlas, aby mohla jeho rodičům potřebnou informaci poskytnout. Od 01. 01. 2005 má škola nikoli pouze možnost sdělit potřebné informace rodiči zletilého žáka nebo studenta i bez jeho souhlasu, ale zároveň i povinnost.²⁶ V tomto ustanovení

---

²⁵ Konkrétní standardní činnosti školy v oblasti poradenství jsou stanoveny v příloze č. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

²⁶ VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem*. 5. vydání. Olomouc: ANAG, 2013, str. 56.

však vidím minimálně jedno významné úskalí. A to sice v případě, kdy např. rodiče zletilého žáka nebo studenta žijí odděleně, jeden rodič se o zletilého žáka či studenta nestará, neplní svou zákonnou vyživovací povinnost, a přesto mu zákon toto významné právo přiznává. Dle mého názoru by takový rodič právo na informace o vzdělávání svého zletilého dítěte mít neměl. Jsem si však vědom toho, že aby takový rodič nemohl mít přístup k informacím dle ŠZ, znamenalo by to, že by škola musela vždy ad hoc zkoumat, jaké jsou rodinné poměry daného zletilého žáka nebo studenta a rozhodovat o tom, komu informace poskytne a komu neposkytne. Jinými slovy by škola rozhodovala o tom, kdo je takové informace hoděn a kdo ne. Takové řešení je však v praxi nerealizovatelné a s funkcí školy neslučitelné. Skutečností však je, že zákon právo na informace přiznává i rodiči, který vůbec nemusí vůči svému dítěti plnit vyživovací povinnost a toto své právo může využívat šikanózním způsobem. Na zvážení také je situace, kdy si zletilý (nebo plně svéprávný nezletilý) žák nebo student již vydělává sám a na rodičích je nezávislý. Proč by v takovém případě měl mít rodič právo na informace o zletilém žákovi či studentovi i proti jeho vůli?

Se zakotvením práva rodičů zletilých žáků nebo studentů (případně jiných osob) na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání souhlasím, neboť v drtivé většině případů i tito zletilí žáci či studenti budou zcela odkázáni na své rodiče (jiné osoby), a ti by tak měli mít informace o průběhu a výsledcích vzdělávání jejich dětí. Minimálně i z toho důvodu, že přes zletilost těchto žáků a studentů na ně rodiče stále výchovně působí, což pozitivně ovlivňuje edukační proces a formování charakteru těchto žáků a studentů.

Oproti stávající právní úpravě bych však zavedl určité korektivy, které by neumožňovaly, resp. zakazovaly škole informace o průběhu a výsledcích vzdělávání rodičům zletilých žáků nebo studentů poskytnout. Takovým korektivem by mohly být například analogicky podmínky ust. § 37 odst. 1 NOZ, dle kterého soud přiznává nezletilému svéprávnost, jestliže je osvědčena jeho schopnost sám se živit a obstarat si své záležitosti. Pokud by tedy zletilý žák nebo student osvědčil, že je schopen se sám živit a obstarat si sám své záležitosti (že je na rodičích nezávislý), mohl by vyslovit závazný nesouhlas s poskytováním informací jeho rodičům. Dalším korektivem by mohla být situace, kdy je osvědčeno, že rodič žáka nebo studenta o něj neprojevuje zájem nebo neplní svou zákonnou vyživovací povinnost (například pravomocně uznán vinným trestným činem zanedbání povinné výživy dle ust. § 196 TZ; nebo je proti němu vedena exekuce pro běžné nebo dlužné výživné), v takovém případě by tento

rodič neměl mít přístup k informacím o průběhu a výsledcích vzdělávání svého zletilého dítěte, pokud by vyslovilo nesouhlas.

- i) právo požádat o přezkoumání výsledků hodnocení žáka: toto právo již není upraveno mezi obecnými a základními právy koncentrovanými do ust. § 21 ŠZ, ale najdeme jej v ust. § 52 odst. 4 ŠZ. Obsahem tohoto práva je možnost zákonného zástupce žáka požádat do třech pracovních dnů ode dne, kdy se o hodnocení prokazatelně dozvěděl, nejpozději však do 3 pracovních dnů ode dne vydání vysvědčení, o přezkoumání výsledků hodnocení. Přestože se jedná o velice krátkou lhůtu, není zákonem dána možnost jejího prodloužení. Ředitel školy (krajský úřad) nařídí komisionální přezkoušení, které se koná nejpozději do 14 dnů od doručení žádosti nebo v termínu dohodnutém se zákonným zástupcem. Ředitel školy (krajský úřad) si může vyžádat součinnost České školní inspekce. Požádat o přešetření Českou školní inspekci však nepřísluší zákonnému zástupci.²⁷

Odlišný postup stran přezkumu hodnocení se uplatní u přezkoumávání hodnocení chování žáka a výchovných předmětů. V těchto případech ředitel školy (krajský úřad) posoudí dodržení pravidel pro hodnocení výsledků vzdělávání žáka stanovených školním řádem. V případě zjištění porušení těchto pravidel ředitel školy (krajský úřad) výsledek hodnocení změní; nebyla-li pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků porušena, výsledek hodnocení potvrdí, a to nejpozději do 14 dnů ode dne doručení žádosti. I v těchto případech platí výše uvedené o součinnosti České školní inspekce.

- j) právo výběru učitelů pro své děti: toto domnělé právo ve školském zákoně ani v jiném právním předpise zakotveno není. Považuji však za vhodné výslovně uvést, že toto domnělé právo neexistuje, neboť i dle vyjádření České školní inspekce se tohoto domnělého práva opakovaně rodiče domáhají. Rodiče ani zletilí žáci nemohou žádnou (legální) cestou ovlivnit, kdo bude konkrétní předmět či třídu vyučovat. Tuto možnost nemá ani Česká školní inspekce, jelikož jediným oprávněným je ředitel školy.²⁸

---

²⁷ Ust. § 52 odst. 4 ŠZ.

²⁸ ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Z dotazů zaslaných České školní inspekci a odpovědi na ně*. [online]. csicr.cz, [cit. 13. 09. 2015]. Dostupné z <[http://www.csicr.cz/getattachment/cz/Rodice/Na-co-se-casto-ptate/Z-dotazu-zaslanych-Ceske-skolni-inspekci-a-odpovedi/z-dotazu-a-odpovedi-\(1\).pdf](http://www.csicr.cz/getattachment/cz/Rodice/Na-co-se-casto-ptate/Z-dotazu-zaslanych-Ceske-skolni-inspekci-a-odpovedi/z-dotazu-a-odpovedi-(1).pdf)> dne 05.09.2015>.

5. Povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků dle školského zákona

Stejně jako práva jsou i povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků upraveny primárně v jednom ustanovení ŠZ, kterým je ust. § 22 ŠZ. Nejedná se samozřejmě ani zde o výčet úplný, když povinnosti jsou dále stanoveny v dalších ustanoveních ŠZ a konkretizovány ve školním řádu. Tak jako ust. § 21 ŠZ neupravuje práva dětí, ani ust. § 22 ŠZ neupravuje povinnosti dětí a to s ohledem na skutečnost, že děti nejsou vzhledem ke svému nízkému věku schopny posoudit následky svého jednání a nést důsledky s tím spojené.

- a) Povinnost žáků a studentů řádně docházet do školy nebo školského zařízení a řádně se vzdělávat: tato povinnost upravená v ust. § 22 odst. 1 písm. a) ŠZ je odrazem spoluodpovědnosti za své vzdělávání dle ust. § 2 odst. 1 písm. h) ŠZ a vyplývá z realizovaného práva na vzdělání. Tuto obecně formulovanou povinnost je nezbytné dále konkretizovat ve školním řádu, když konkretizované povinnosti jsou následně chápány jako pravidla hodnocení výsledků vzdělávání.²⁹
- b) Povinnost žáků a studentů dodržovat školní a vnitřní řád a předpisy a pokyny školy a školského zařízení k ochraně zdraví a bezpečnosti, s nimiž byli seznámeni: tato povinnost bezprostředně navazuje na předchozí povinnost a reflektuje povinnost školy a školského zařízení zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů. Důležité je, že žáci a studenti jsou povinni dodržovat jen ty předpisy a pokyny, s kterými byli skutečně seznámeni. Jen za porušení pokynů a předpisů, s kterými byli žáci a studenti prokazatelně seznámeni, mohou být sankcionováni. Ředitel školy má proto dle ust. § 30 odst. 3 ŠZ povinnost školní řád nebo vnitřní řád zveřejnit na přístupném místě ve škole nebo školském zařízení, prokazatelným způsobem s ním seznámit zaměstnance, žáky a studenty školy nebo školského zařízení a informovat o jeho vydání a obsahu zákonné zástupce nezletilých. Způsob seznámení bude odvislý od věku žáků a studentů.³⁰

---

²⁹ RIGEL, Filip aj. *Školský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 114.

³⁰ RIGEL, Filip aj. *Školský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 115.

c) Povinnost žáků a studentů plnit pokyny pedagogických pracovníků škol a školských zařízení vydané v souladu s právními předpisy a školním nebo vnitřním řádem: k této povinnosti je třeba doplnit, že žáci a studenti jsou povinni plnit i pokyny nepedagogických pracovníků pokud jde o pokyny směřující k ochraně zdraví a bezpečnosti. Pokyny pedagogických pracovníků musí být bezpodmínečně v souladu s právními předpisy a nesmí překračovat rámeček školního nebo vnitřního řádu.³¹

d) Povinnost zletilých žáků a studentů informovat školu a školské zařízení o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání: zletilí žáci a studenti mají kromě povinností uvedených výše i další povinnosti, což souvisí s tím, že zletilostí nabývají plně svéprávnosti a již při svém právním jednání nejsou zastupováni zákonným zástupcem. Vzhledem ke skutečnosti, že plná svéprávnost není nutně spojena s dovršením zletilosti, vztahují se povinnosti uložené zletilým žákům a studentům i na plně svéprávné nezletilé žáky a studenty. Tak tomu je u všech povinností, které se vztahují k zletilým žákům a studentům.

Za „jinou závažnou skutečnost“ dle ust. § 22 odst. 2 písm. a) ŠZ bude možné považovat například těhotenství dívky nebo zdravotní postižení. Zletilí (resp. plně svéprávní) žáci a studenti mají povinnost o těchto skutečnostech školu nebo školské zařízení informovat, a to i kdyby tyto skutečnosti z nejrůznějších důvodů sdělovat nechtěli. Škola nebo školské zařízení tyto informace zpracovává jako osobní údaje žáka nebo studenta i bez jeho souhlasu.³²

e) Povinnost zletilých žáků a studentů dokládat důvody své nepřítomnosti ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem: tato povinnost stanovená v ust. § 22 odst. 2 písm. b) ŠZ navazuje na povinnost řádně se vzdělávat a vztahuje se na jakoukoli nepřítomnost z jakéhokoli důvodu. Jedná se o povinnost pouze vůči škole, nikoli vůči školskému zařízení. Splnění této povinnosti předpokládá oznámení o nepřítomnosti ve škole, sdělení důvodu nepřítomnosti a doložení důvodu nepřítomnosti, přičemž konkrétní podmínky budou uvedeny ve školním řádu. Lhůta pro doložení důvodu nepřítomnosti v případě střední školy je pevně stanovena na 3

---

³¹ RIGEL, Filip aj. *Školský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 115-116.

³² RIGEL, Filip aj. *Školský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 116-117.

dny od počátku nepřítomnosti a nemůže být školním řádem prodloužena ani zkrácena. V případě vyšší odborné školy lhůta zákonem stanovena není a je v dispozici školního řádu.³³

- f)** Povinnost zletilých žáků a studentů oznamovat škole a školskému zařízení údaje podle ust. § 28 odst. 2 a 3 ŠZ a další údaje, které jsou podstatné pro průběh vzdělávání nebo bezpečnost žáka a studenta, a změny v těchto údajích: uvedená povinnost stanovena v ust. § 22 odst. 2 písm. c) ŠZ doplňuje výše uvedenou povinnost informovat školu a školské zařízení o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání. Tato povinnost směřuje zejména k řádnému vedení školní matriky a k získání dalších (jiných než v matrice evidovaných) informací důležitých pro průběh vzdělávání a bezpečnost. Porušení této povinnosti lze opět sankcionovat kázeňskými opatřeními.³⁴
- g)** Povinnosti zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků: základní povinnosti zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků jsou upraveny v ust. § 22 odst. 3 písm. a) až e) ŠZ. V části se tyto povinnosti kryjí s výše uvedenými povinnostmi pro zletilé žáky a studenty, když u nezletilých plnění těchto povinností mají zajišťovat jejich zákonní zástupci. Jedná se tak o 1) povinnost informovat školu a školské zařízení o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích dítěte nebo žáka nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání; 2) povinnost dokládat důvody nepřítomnosti dítěte a žáka ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem; 3) povinnosti oznamovat škole a školskému zařízení údaje podle ust. § 28 odst. 2 a 3 ŠZ a další údaje, které jsou podstatné pro průběh vzdělávání nebo bezpečnost dítěte a žáka, a změny v těchto údajích. K těmto povinnostem je možné odkázat na výklad výše.

Zákonní zástupci nezletilých však mají i dvě specifické povinnosti. Jedná se o povinnost zajistit, aby nezletilé děti a žáci docházeli řádně do školy nebo školského zařízení, když tato povinnost vyplývá z obsahu rodičovské odpovědnosti. Nesplnění

---

³³ RIGEL, Filip aj. *Školský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 117-119.

³⁴ RIGEL, Filip aj. *Školský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 119.

této povinnosti může vést k odpovědnosti za správní delikt³⁵ nebo dokonce trestný čin.³⁶ Druhou specifickou povinností je povinnost osobně se zúčastnit na vyzvání ředitele školy nebo školského zařízení projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání jejich dětí. Vyzvat k takovému jednání zákonný zástupce je v dispozici pouze ředitele školy nebo školského zařízení. Neplnění této povinnosti může být dle následků opět sankcionováno jako správní delikt nebo trestný čin, nebo může být důvodem pro podnět na orgán sociálně právní ochrany dětí.

h) Některé další povinnosti dle školského zákona: Jak bylo uvedeno výše, povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců nezletilých dětí a žáků jsou primárně koncentrovány do ust. § 22 ŠZ. Nicméně dílčí povinnosti lze nalézt i v dalších ustanoveních ŠZ. Např. dle ust. § 27 odst. 3, 4 ŠZ je dána povinnost vrátit učebnice do konce příslušného školního roku; dle ust. § 36 odst. 4 ŠZ má zákonný zástupce povinnost přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku; dle ust. § 50 odst. 3 ŠZ je zákonný zástupce povinen vytvořit ředitelem stanovené vzdělávací podmínky v případě, že se žák či student střední školy není schopen pro svůj zdravotní stav účastnit vyučování po dobu delší než dva měsíce; dle ust. § 67 odst. 1 ŠZ je dána povinnost doložit důvody nepřítomnosti ve vyučování nejpozději do 3 kalendářních dnů od počátku nepřítomnosti.

---

³⁵ Ust. § 31 odst. 1 z. č. 200/1990 Sb., přestupkový zákon: „*Přestupku se dopustí ten, kdo ohrožuje výchovu a vzdělávání nezletilého zejména tím, že nepřihlásí dítě k povinné školní docházce nebo zanedbává péči o povinnou školní docházku žáka.*“

³⁶ Ust. § 201 odst. 1 z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník: „*(1) Kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že a) svádí ho k zahálčivému nebo nemravnému životu, b) umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život, c) umožní mu opatřovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činností nebo jiným zavrženímhodným způsobem, nebo d) závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*“

6. Práva a povinnosti žáků a studentů ve světle judikatury soudů České republiky

Práva a povinnosti žáků a studentů jsou opakovaně řešeny před soudy České republiky, nicméně musím konstatovat, že soudní přezkum rozhodnutí a jiných zásahů veřejné moci je v této oblasti méně frekventovaný, než by snad bylo lze očekávat. V následující části stručně přiblížím některá rozhodnutí soudů České republiky týkající se práv a povinností žáků a studentů.

- 1) K právu na bezplatné vzdělávání: Již v roce 1994 Ústavní soud České republiky judikoval, že právo na bezplatné základní a středoškolské vzdělání vycházející z čl. 33 odst. 2 Listiny základních práv a svobod je právem nepodmíněným a nepodmínitelným, a to přestože tohoto práva se lze domáhat dle čl. 41 odst. 1 Listiny základních práv a svobod pouze v mezích zákonů. Ústavní soud tedy vyloučil, že by bylo možné formou zákona (či jiného právního předpisu, viz dále) zakotvit podmínku, jejíž splnění by vedlo ke zpoplatnění vzdělání na základní nebo střední škole.³⁷ V době obnovy demokratického státu (1994) se jednalo o zásadní nález, který je respektován při legislativní činnosti až do současné doby.
- 2) K povinnosti hradit obcím věcné náklady na zajištění vzdělání: Ústavní soud České republiky ve stejném roce rozhodl také o tom, že ani obecně závazná vyhláška obce nemůže požadovat po rodičích dětí, které nenavštěvují „místně příslušnou“ školu, aby uhradili věcné náklady obcím, kde jejich děti do školy skutečně chodí.³⁸ V kontextu předchozího rozhodnutí se jedná o logický závěr. Pokud nelze zpoplatnit vzdělávání na základních a středních školách zákonem, tím spíše jej nelze zpoplatnit (ani nepřímo) obecně závaznou vyhláškou obce.
- 3) K pojmu bezplatnost vzdělávání: V roce 1995 se Ústavní soud České republiky vyjádřil také k tomu, jak má být vykládán pojem „bezplatnost“ ve vztahu ke vzdělávání na základních a středních školách. Dle Ústavního soudu České republiky se bezplatností vzdělávání na základních a středních školách rozumí, že stát nese náklady spojené se zřizováním, organizací a provozem škol. Dále se

---

³⁷ Rozhodnutí pléna Ústavního soudu České republiky Pl. ÚS 35/93 ze dne 15. 02. 1994.

³⁸ Rozhodnutí pléna Ústavního soudu České republiky Pl. ÚS 17/94 ze dne 04. 10. 1994.

bezplatností rozumí, že stát za studium nepožaduje školné. Pojem bezplatnost vzdělávání však již neznamená, že by stát nesl veškeré náklady se vzděláním související, především stát není povinen nést náklady na učebnice a školní pomůcky. To však nebrání státu, aby v rámci právního řádu zakotvil pravidla pro bezplatné poskytování učebnic nebo školních pomůcek. Ohledně poskytování školních pomůcek a učebnic se tak nejedná o povinnost státu, ale o jeho právo.³⁹

- 4) Právo na zajištění výuky v konkrétní základní škole: Již výše bylo uvedeno, že právo na zajištění vzdělání v konkrétní škole nelze zařadit mezi základní lidská práva zaručená ústavním pořádkem, tak o tom rozhodl i Nejvyšší správní soud České republiky v roce 2006. V řešené věci šlo skutkově o situaci, kdy se žalobci u Nejvyššího správního soudu České republiky domáhali zrušení rozhodnutí o sloučení základních škol, když tvrdili, že tato rozhodnutí jsou nezákonná a protiústavní. Žalobci namítali mimo jiné, že napadeným usnesením došlo k porušení, případně zkrácení jejich práv, neboť jim bylo odepřeno právo na dostupnost základního vzdělání v rámci povinné školní docházky, došlo k ohrožení fyzického zdraví dětí povinných školní docházkou ze spádové oblasti a dále došlo k upření práva na rozvoj osobnosti dětí ze spádové oblasti v základní škole rodinného typu. Soud po posouzení věci dospěl k závěru, že právo žalobců na zajištění výuky v určité konkrétní základní škole, byť umístěné blíže k jejich bydlišti, než tomu bude ve škole sloučené, nepatří mezi základní lidská práva a svobody, a není ani součástí jejich práva na vzdělání.⁴⁰ Nejvyšší správní soud České republiky se v posuzované věci vyjádřil k obsahu práva na vzdělání dle čl. 33 Listiny základních práv a svobod a formuloval jeho další limity.
- 5) K právu na specifické školní stravování: V dané věci šlo skutkově o to, že matka nezletilého žáka si stěžovala, že ve školní jídelně nepřipravují obědy dle zásad veganství. V jídelně byly každý den na výběr tři druhy jídel, ale ani jedno nesplňovalo požadavky veganství. Matka žáka požadovala, aby jejímu synovi byl veganský oběd připravován, ale tomuto požadavku škola z provozních a ekonomických důvodů nevyhověla. K vyřešení situace byla uzavřena dohoda, dle

---

³⁹ Rozhodnutí pléna Ústavního soudu České republiky Pl. ÚS 25/94 ze dne 13. 06. 1995.

⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky č. j. 4 As 38/2004-116 ze dne 31. 05. 2006.

kteře matka žáka měla synovi veganský oběd na každý den připravit a ten si jej poté nechal ohřát ve školní jídelně. Takové řešení však matka žáka považovala za diskriminační. Případ skončil až před Nejvyšším správním soudem, který konstatoval, že právo na přístup ke školnímu stravování je veřejným subjektivním právem. Z toho ovšem ještě nevyplývá, že žák má právní nárok na to, aby mu byla přímo poskytnuta strava jdoucí nad rámec výživových norem a finančních limitů dle vyhlášky č. 107/2005 Sb., o školním stravování. Není přitom dle Nejvyššího správního soudu porušením ústavním pořádkem garantované svobody vyznání, pokud je žákovi umožněno, aby si stravu, která je v souladu s náboženským vyznáním nebo světonázorem jeho a jeho zákonných zástupců, přinesl do školy, v době oběda si ji nechal ve školní jídelně ohřát a následně ji zkonsumoval.⁴¹ Se závěrem Nejvyššího správního soudu se plně ztotožňuji, neboť opačný závěr by vedl k prejudikování, že každý rodič může požadovat přípravu zvláštního jídla pro své dítě, což by jistě školní jídelny nebyly schopny zajistit. Školní stravování je dle mého názoru nastaveno správným způsobem a vyhovuje drtivé většině společnosti. Pokud se najde žák (rodiče) se specifickými požadavky na přípravu jídla, které škola nemůže zajistit, lze situaci řešit způsobem, který byl výše nastíněn. Specifické požadavky žáka budou plnit rodiče a školní jídelna poskytne součinnost k uspokojení takového specifického požadavku.

- 6) K posouzení diskriminace ve vzdělávání: V roce 2007 vydal Evropský soud pro lidská práva rozsudek ve věci D. H. a ostatní proti České republice, když na straně České republiky shledal porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Uvedený rozsudek se sice týkal zařazování Romů do již zrušených zvláštních škol, nicméně formuloval dosud platná univerzální základní pravidla v otázce vzdělávání menšinových skupin (a to nikoli pouze ve vztahu k rase). Na základě tohoto rozsudku Evropského soudu pro lidská práva se zvedla v České republice vlna žalob a bylo třeba k dané problematice zaujmout postoj i v rámci národní justice. Především vyvstávala do popředí otázka prokazování diskriminace a otázka, koho tíží důkazní břemeno, jelikož Evropský soud pro lidská práva v citovaném rozsudku neposuzoval individuální případy, ale konstatoval diskriminační povahu celého právního řádu. Nejvyšší soud České republiky

---

⁴¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky č. j. 2 Aps 3/2010 – 112 ze dne 05. 05. 2011.

v souvislosti s touto problematikou judikoval, že ve sporu na ochranu osobnosti, který vyplývá z tvrzení, že došlo k diskriminaci, musí žalobce za pomoci statistiky či jinak prokázat, že na první pohled neutrální kritérium dopadá o poznání silnějším způsobem na chráněnou skupinu (definovanou podle etnických, rasových, pohlavních či jiných znaků) a že žalobce je zároveň členem takové chráněné skupiny, čímž dojde k přesunutí důkazního břemene na žalovaného. Je poté na žalovaném, aby prokázal, že buď nedošlo k výraznému dopadu na chráněnou skupinu, anebo že stěžovatel sám do dané skupiny nepatří. Pokud nejsou uvedené skutečnosti vyvráceny, pak je žalovaný povinen prokázat, že pro zjištěné nepřiměřené znevýhodnění bylo dáno objektivní a rozumné zdůvodnění. Posuzování unesení důkazního břemene se totiž vždy děje s ohledem na konkrétní případ, definovaný jeho specifickými skutkovými okolnostmi.⁴²

- 7) K možnosti přezkumu rozhodnutí o žádosti o opakování ročníku: V dané věci šlo skutkově o to, že žák střední školy podal žádost o opakování třetího ročníku, ale ředitelka žádosti nevyhověla. Proti tomuto rozhodnutí se žák odvolal, ale odvolání bylo zamítnuto. Následně žák podal žalobu ve správním soudnictví, ale ani zde nebyl úspěšný, když bylo konstatováno, že v daném případě se nejedná o rozhodnutí a není tedy možné akt ředitelky podrobit kontrole v rámci správního soudnictví. Proti tomuto rozhodnutí žák podal kasační stížnost a Nejvyšší správní soud v roce 2008 judikoval, že rozhodnutí ředitele školy o žádosti žáka o opakování ročníku je rozhodnutím o veřejném subjektivním právu vydaným na základě správního uvážení a je přezkoumatelné ve správním soudnictví.⁴³
- 8) K možnému spáchání přestupku učitelem při hodnocení žáka: Až u Nejvyššího správního soudu České republiky skončil případ, kdy učitelka nazvala žačku primitivem. V dané věci bylo sporným, zda se učitelka tohoto jednání dopustila před dalšími žáky, nebo výrok pronesla jen v soukromém rozhovoru s dotčenou žačkou, a dále bylo sporné, zda je takové jednání schopné naplnit skutkovou podstatu návrhového přestupku proti občanskému soužití. Nejvyšší správní soud České republiky uzavřel, že se v daném případě o přestupek nejednalo, ať již bylo

---

⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 30 Cdo 4277/2010 ze dne 13. 12. 2012.

⁴³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky č. j. 3 As 73/2006 - 75 ze dne 21. 02. 2008.

označení za primitiva proneseno v rozhovoru dvou osob nebo před celou třídou. Počet osob, před kterými byl výrok pronesen, určuje dle soudu toliko závažnost přestupku, a veřejné pronesení takového výroku (byť hanlivého) není definičním znakem předmětného přestupku. Znakem přestupku však je, pokud je pronesený výrok urážlivý nebo zesměšňující, a dále skutečnost, že o tomto pachatel přestupku ví. Nejvyšší správní soud České republiky připomíná, že učitel má silný vliv na vývoj žáků a to jej staví před značnou odpovědnost za jeho slova, ne však v tom smyslu, že by musel mluvit pouze neutrálně. Svá slova musí volit přiměřeně situaci a žákovi, s kterým hovoří. Soud připouští, že učitel může pronášet i výroky, které sice nejsou hodnotově neutrální, ale jsou adekvátní smyslu a kontextu, v němž jsou proneseny. Soud uzavřel, že označení žákyně za primitiva je ještě možné podřadit pod plnění úkolů pedagoga, a to ve smyslu výchovy žáků. Takové označení však nesmí být samoučelné, nepřiměřené a bezdůvodné.⁴⁴

---

⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky č. j. 2 As 60/2006 - 53 ze dne 17. 01. 2007.

7. Práva a povinnosti žáků a studentů ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva

Sporné otázky související se vzděláváním nerozhodují pouze národní soudy, ale touto problematikou se zabývají také soudy mezinárodní, konkrétně se danou problematikou zabývá relativně velmi často Evropský soud pro lidská práva. V této části práce budou stručně analyzována nejzásadnější rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, která mají značný význam pro aplikaci a interpretaci i národního práva.

7.1 Případ D. H. a ostatní vs. Česká republika

V České republice byla a stále je diskutována otázka diskriminace romských dětí v procesu vzdělávání. K této problematice se vztahuje velice známý rozsudek Evropského soudu pro lidská práva označovaný jako D. H. a ostatní proti České republice z roku 2007. Stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva podalo 18 romských dětí z České republiky, které byly zařazeny do zvláštních škol, když tvrzeno bylo především porušení zákazu diskriminace ve spojení s právem na vzdělání dle článku 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve spojení se článkem 2 Protokolu č. 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Zásadním argumentem bylo, že ze statistických údajů a výzkumů mezinárodních organizací vyplývalo, že vysoké procento romských dětí bylo zařazováno (údajně z důvodu jejich rasové příslušnosti) do zvláštních škol. V těchto zvláštních školách poté romské děti převažovaly. Dle názoru stěžovatelů se s romskými dětmi zacházelo v oblasti vzdělávání odlišně než s dětmi majoritního etnika. Evropský soud pro lidská práva zhodnotil problematiku především z hlediska historického a sociologického a konstatoval, že romské etnikum je již z historického hlediska zranitelnou menšinou, která vyžaduje zvláštní ochranu. Evropský soud pro lidská práva vzal za prokázané, že ve zvláštních školách převažují romské děti a z tohoto dovedl domněnku nepřímé diskriminace. Dále bylo zjištěno, že psychologické testy rozhodující pro zařazení dětí do zvláštní školy byly koncipovány pro většinovou společnost a nebraly v úvahu specifika romské populace. Evropský soud pro lidská práva ocenil, že Česká republika se snažila problematiku vzdělávání romských dětí řešit, nicméně zároveň konstatoval, že rozdíly v zacházení s romskými dětmi a dětmi z většinové populace nebyly objektivně odůvodněné. Evropský soud pro lidská práva tedy uzavřel, že uplatňování tehdejších právních předpisů mělo v rozhodné době nepřiměřeně škodlivý dopad na romskou komunitu (konstatování, že legislativní prostředí bylo samo o sobě diskriminační) a tomuto diskriminačnímu zacházení museli být nutně vystaveni i

stěžovatelé coby příslušníci romské komunity. Dle Evropského soudu pro lidská práva došlo k porušení článku 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1. Článek 14 totiž stanoví, že užívání práv a svobod přiznaných Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu (pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení)⁴⁵, a čl. 2 Protokolu č. 1 stanoví, že nikomu nesmí být odepřeno právo na vzdělání, a při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektováno právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením.⁴⁶ Závěrem stojí jistě za zmínku, že ve věci nejdříve rozhodl senát druhé sekce Evropského soudu pro lidská práva tak, že zákaz diskriminace ve spojení s právem na vzdělání porušen nebyl. Poté však stěžovatelé podali žádost o postoupení jejich případu velkému senátu, který rozhodl tak, jak je výše uvedeno. Nicméně rozhodnutí velkého senátu nebylo jednotné a k rozsudku jsou připojena čtyři (nutno podotknout, že značně emotivní) separátní vóta. Především separátní vótum soudce Jungwierta doporučuji k pozornosti.⁴⁷

I přes výše uvedené rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva však otázka přístupu k Romům v rámci vzdělávání v České republice není dosud zcela vyjasněna. Dochází stále k tomu, že se někteří Romové cítí býti v rámci vzdělávání diskriminováni a o tvrzené diskriminaci musí rozhodovat české soudy. Určité vodítko pro posuzování diskriminace v rámci vzdělávání (zejména k otázce dokazování) poskytl Nejvyšší soud České republiky ve svém rozsudku, když konstatoval, že teprve poté, co žalobce označí jiné důkazy prokazující jeho diskriminaci spočívající v zařazení do zvláštní školy, nastupuje povinnost žalovaného vyvrátit žalobcem tvrzenou a zákonem v ust. § 133a písm. b) o. s. ř. předpokládanou skutečnost, že zařazení žalobce do zvláštní školy bylo ze strany žalovaného motivováno (zakázanou) pohnutkou, spočívající v příslušnosti žalobce k etnické skupině Romů. Jestliže by se žalovanému nepodařilo vyvrátit, že rozhodujícím důvodem pro zařazení žalobce do zvláštní školy byla jeho etnická příslušnost, bylo by možné přijmout závěr o protiprávnosti jednání žalovaného v posuzovaném období, opravňující – za splnění dalších podmínek –

---

⁴⁵ Čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

⁴⁶ Čl. 2 Protokolu č. 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

⁴⁷ European court of human rights, Grand chamber: Judgment of 13. november 2007, case of D. H. and others v. the Czech Republic, Application no. 57325/00.

úvahu o odpovědnosti žalovaného za zásah do osobnostních práv žalobce.⁴⁸ Tento rozsudek respektuje stanovisko Evropského soudu pro lidská práva, nicméně zdůrazňuje, že je vždy nutné zkoumat individuální případ. V kauze D. H. a ostatní proti České republice totiž bylo vysloveno, že česká legislativa byla sama o sobě diskriminační a Evropský soud pro lidská práva se individuálními případy nezabýval.

Odkazy na kauzu D. H. a ostatní proti České republice lze nalézt v řadě rozhodnutí českých soudů, jelikož v tomto rozsudku byla mj. formulována kritéria nepřímé diskriminace ve vztahu k menšinám.⁴⁹

7.2 Příklad Oršuš a ostatní proti Chorvatsku

Podobnou kauzu jako v případě D. H. a ostatní proti České republice řešil Evropský soud pro lidská práva také v kauze Oršuš a ostatní proti Chorvatsku. Po skutkové stránce šlo o to, že stěžovatelé, kterými bylo 14 romských žáků, byli pro jazykové problémy umístěni do speciálních tříd v základních školách, když tyto třídy byly určeny jen pro Romy. Stěžovatelé segregaci na základě jazyka považovali za zjevnou diskriminaci. Zajímavé je, že i v tomto případě, stejně jako v kauze D. H. a ostatní proti České republice, Evropský soud pro lidská práva stížnost nejdříve zamítl, a až na základě postoupení velkému senátu bylo stížnosti vyhověno. Evropský soud pro lidská práva v závěrečném rozsudku konstatoval, že segregace romských dětí do speciálních tříd na základě jazyka, je nepřipustnou diskriminací a porušuje Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a svobod.⁵⁰

7.3 Příklad Dogru vs. Francie

Evropský soud pro lidská práva opakovaně řeší problematiku přípustnosti zákazu muslimských šátků ve školách. Přestože problematika muslimských šátků ve školách se České republiky (zatím) příliš nedotýká, je judikatura Evropského soudu pro lidská práva v této oblasti důležitá z toho důvodu, že zakotvuje mantinely svobody manifestace náboženství. Velice známým případem je případ tehdy jedenáctileté muslimské školačky Dogru z Francie. Dogru v roce 1999 začala do školy chodit s muslimským šátkem na hlavě,

---

⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 30 Cdo 4277/2010 ze dne 13. 12. 2012.

⁴⁹ Např. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 30 Cdo 4277/2010 ze dne 13. 12. 2012 a rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky č. j. 1 As 46/2013 – 44 ze dne 15. 10. 2013.

⁵⁰ European court of human rights, Grand chamber: Judgment of 16. march 2010, case of Oršuš and others v. Croatia, Application no. 15766/03.

příčemž se opakovaně dostavila s tímto šátkem na hlavě i na hodinu tělocviku a odmítala šátek na žádost učitele sundat. Škola Dogru ze školy vyloučila, protože se aktivně neúčastnila hodin tělocviku. S tímto rozhodnutím nesouhlasili rodiče Dogru a podali proti rozhodnutí o vyloučení opravný prostředek. Do doby pravomocného rozhodnutí o opravném prostředku Dogru pokračovala ve studiu korespondenčně. Rozhodnutí o vyloučení Dogru bylo následně příslušným orgánem potvrzeno s odůvodněním, které spočívalo zejména v tom, že oděv žáků musí být v souladu s pravidly směřujícími k zajištění zdraví a bezpečnosti a je v zásadě na jednotlivých učitelích, aby zhodnotili situaci a usměrnili chování žáka, které by mohlo být nebezpečné. Rodiče Dogru se však s takovým rozhodnutím nesmířili a pokračovali linií národních soudů. Ani národní soudy však původní rozhodnutí o vyloučení nezrušily. Poukazují na skutečnost, že od původního rozhodnutí o vyloučení Dogru ze školy do posledního rozhodnutí národního soudu uplynuly 4 roky a snaha zvrátit rozhodnutí se tak stala spíše principiální otázkou. Výsledkem využití všech národních instancí však bylo pouze konstatování, že Dogru překročila limity práva vyjádřit a manifestovat svoji náboženskou víru ve školním zařízení. Rodiče Dogru stále trvali na tom, že bylo porušeno právo jejich dcery a se stížností se obrátili na Evropský soud pro lidská práva. Evropský soud pro lidská práva se zabýval tvrzeným porušením článku 9 Úmluvy o ochraně lidských práva a základních svobod, který zakotvuje právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání, přičemž toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů. Zmíněný článek 9 stanoví, že svoboda projevat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.⁵¹ V tomto kontextu je třeba upozornit na to, že Francie zákaz šátků ve školách přijala i formou zákona. Poté co Evropský soud pro lidská práva podrobně posoudil kauzu zejména v historickém a sociálním kontextu, dospěl k závěru, že v demokratické společnosti, ve které spolu koexistuje několik náboženství v rámci jedné populace, může být nezbytné uvalit omezení na svobodu stanovenou článkem 9 Úmluvy o ochraně lidských práva a základních svobod za účelem toho, že víra každé skupiny je respektována. Pokud jde o náboženské symboly ve školách, bude se lišit právní úprava v jednotlivých státech vzhledem k národní tradici a požadavkům na potřebu chránit práva a

---

⁵¹ Čl. 9 Úmluvy o ochraně lidských práva a základních svobod.

svobody druhých a udržení veřejného pořádku. Jednotlivé státy mohou omezit svobodu náboženství zakotvenou v čl. 9 Úmluvy o ochraně lidských práva a základních svobod například tím, že zakáží nošení muslimský šátku na hlavě, pokud výkon této svobody naráží na cíl chránit práva a svobody ostatních, veřejný pořádek nebo veřejné bezpečí. Evropský soud pro lidská práva neshledal žádné porušení článku 9 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a uzavřel, že národní instituce Francie odůvodnily zákaz nošení muslimských šátků na hodiny tělocviku za účelem zajištěním zdraví a bezpečnosti a aplikovaly zákaz na všechny žáky bez rozdílu náboženského vyznání. Potvrdil, že odmítáním odstranit muslimský šátek stěžovatelka překročila právo na manifestaci náboženské víry ve školním zařízení.⁵²

7.4 Příklad Leyla Sahin vs. Turecko

Problematika zákazu manifestace náboženské víry nošením muslimského šátku ve školách není aktuální pouze v tradičních (západních) evropských zemích jako je Francie, ale objevuje se i v zemích, které jsou vnímány jako převážně islámské. Kauza Leyla Sahin vs. Turecko se týká vysokoškolského studia, nicméně principy vyslovené Evropským soudem pro lidská práva jsou aplikovatelné i na nižší úroveň vzdělávání. Leyla Sahin navštěvovala univerzitu v souladu se svou výchovou a náboženstvím zahalena do muslimského šátku. V roce 1998 však univerzita zakázala pokrývky hlavy (a vousy) resp. stanovila, že takoví studenti nesmí být vpuštěni do výuky. Leyla Sahin nebyla z důvodu nošení muslimského šátku připuštěna ke zkouškám a podala návrh na zrušení předpisu univerzity, který pokrývky hlavy zakazoval, s tím, že porušuje její právo na svobodu vyznání a právo na vzdělání. U národních soudů Leyla Sahin neuspěla a byla nucena se přestěhovat a začít studovat univerzitu v Rakousku. Její případ se nicméně dostal až před Evropský soud pro lidská práva a ten konstatoval, že: „V demokratické společnosti, kde vedle sebe v rámci jedné populace působí několik náboženství, může být nutné stanovit omezení svobody náboženského projevu či přesvědčení za účelem sladění zájmů různých skupin a zajištění práv každého jednotlivce.“⁵³ Jinými slovy Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že je možné omezit právo na manifestaci náboženské víry za účelem předejití možných konfliktů a eskalaci

---

⁵² European court of human rights, Fifth Section: Judgment of 04. december 2008, case of Dogru v. France, Application no. 27058/05.

⁵³ KRŮŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 37.

dalšího napětí mezi příznivci různých společenských skupin. Evropský soud pro lidská práva v této kauze značně přihlížel k sociální, politické a náboženské situaci v Turecku a z těchto důvodů připustil možnost státu omezit právo na manifestaci náboženství za účelem zajištění bezpečnosti, veřejného pořádku a ochrany práv a svobod druhých.⁵⁴ Z uvedeného rozhodnutí lze dovodit, že právo na vzdělání není právem absolutním a může podléhat omezením, přičemž míra regulace školského systému bude odlišná v místě a čase, zejména vzhledem ke specifickým potřebám a charakteristikám společnosti.⁵⁵

7.5 Příklad Lautsi proti Itálii

Evropský soud pro lidská práva se však nezabýval pouze otázkou přípustnosti zákazu muslimských šátků v procesu vzdělávání, ale řešil i otázku křesťanských symbolů ve školách. Velice diskutovaným rozhodnutím je případ Lautsi proti Itálii. V této kauze si paní Lautsi stěžovala, že ve škole, kam chodili její dva synové, visí na zdi kříže a požadovala, aby kříže byly ze tříd odstraněny. V Itálii však stále platilo nařízení z roku 1924, které přikazovalo, aby v každé třídě visel portrét krále a kříž. Národní soudy z tohoto nařízení vycházely a paní Lautsi nebyla tedy se svým požadavkem na odstranění křížů ze tříd úspěšná. Paní Lautsi se následně obrátila na Evropský soud pro lidská práva, když tento v roce 2009 rozhodl, že kříže na stěnách školních tříd jsou v rozporu s Úmluvou o ochraně lidských práv a svobod a dochází k porušení práva na vzdělání a práva na náboženskou svobodu. Takové rozhodnutí pochopitelně v Itálii vyvolalo značnou vlnu nesouhlasu a mnoho autorit se proti takovému rozhodnutí tvrdě postavilo. Názorově se sjednotili i italští politici, kteří argumentovali, že kříž je pro Itálii důležitým symbolem a součástí její tradice a historie.⁵⁶ Příklad byl následně předložen Velkému senátu, který oproti původnímu rozhodnutí rozhodl diametrálně odlišně, když vyslovil, že umístěním křížů ve školních třídách nedochází k porušení práva na vzdělání, či práva na náboženskou svobodu.⁵⁷

Proti postupu Evropského soudu pro lidská práva se po vydání nového rozhodnutí ohradila řada odborníků. Například Lorenzo Zucca (pedagog právnické fakulty londýnské

---

⁵⁴ European court of human rights, Grand Chamber: Judgment of 10. november 2005, case of Leyla Şahin v. Turkey, Application no. 44774/98.

⁵⁵ PODHRÁZKÝ, Milan. *Přehled judikatury z oblasti školství*. Praha: Wolters Kluwer, 2010, str. 30.

⁵⁶ LAKOTOVÁ, Lenka, MAREKOVÁ, Monika. Zákaz křížov na talianských štátnych školách. *Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci*. 2009, č. I, str. 7.

⁵⁷ European court of human rights, Grand Chamber: Judgment of 18. march 2011, case of Lautsi and others v. Italy, Application no. 30814/06.

King's College) prohlásil, že se jedná rozhodnutí, ve kterém prohráli všichni, nejen navrhovatelka.⁵⁸ Rozhodnutí Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva je totiž co do své kvality značně nedokonalé, když především chybí podrobnější odůvodnění a to zejména s ohledem na to, že nejdříve bylo porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod konstatováno. Evropský soud pro lidská práva se navíc „schovává“ za nově vytvořené pojmy (pasivní symbol) bez toho, aby tyto pojmy vysvětlil. Předmětné rozhodnutí na mě působí tak, že Evropský soud pro lidská práva v dané věci podlehl veřejnému tlaku, jinak si lze těžko vysvětlit naprostý obrat v názoru a značně laxní přístup k odůvodnění rozhodnutí, když jinak Evropský soud pro lidská práva své úvahy řádně vysvětlí. Domněnky o tom, že se v dané věci nechal Evropský soud pro lidská práva ovlivnit veřejným míněním, prezentovali i jiní autoři, když bylo např. publikováno, že druhé rozhodnutí je výsledkem drtivé kritiky, která se na štrasburskou adresu snesla.⁵⁹

Ve vztahu k případu Lautsi proti Itálii bych poukázal i na další rozsudek Evropského soudu pro lidská práva a to Folgero a ostatní proti Norsku, ve kterém byly formulovány obecné zásady vyučování náboženství ve školách. Dle tohoto rozsudku výuka náboženství ve školách má mít za cíl vytvoření prostředí otevřeného všem žákům, jelikož škola nemá být místem pro kázání či misionářskou aktivitu, ale má se jednat o místo, kde se setkávají různá náboženská a filozofická přesvědčení. Ve školách by měli mít žáci možnost seznámit se s myšlením a tradicemi ostatních.⁶⁰

7.6 Příklad Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen proti Dánsku

Ožehavé téma se řešilo před Evropským soudem pro lidská práva v kauze Kjeldsen, Busk Madsen a Pedersen proti Dánsku. V této právní věci šlo o to, že silně křesťansky založení rodiče nesouhlasili se zavedením sexuální výchovy v dánských státních školách. Po neúspěchu před státními soudy se obrátili na Evropskou komisi pro lidská práva, která věc předložila Evropskému soudu pro lidská práva. V zavedení sexuální výchovy do státních škol rodiče spatřovali porušení čl. 2 Protokolu č. 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, když tvrdili, že je dotčeno jejich právo zajišťovat výchovu a vzdělání dětí ve shodě s

---

⁵⁸ ZUCCA, Lorenzo. Lautsi – A Commentary of the Grand Chamber decision [online]. papers.ssrn.com, 14. dubna 2011 [cit. 13. 09. 2015]. Dostupné z <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1809577>.

⁵⁹ KÜHN, Zdeněk. Krucifixy v evropských veřejných školách [online]. jinepravo.blogspot.cz, 19. března 2011 [cit. 13. 09. 2015]. Dostupné z <<http://jinepravo.blogspot.com/2011/03/krucifixy-v-evropskych-verejnych.html>>.

⁶⁰ European court of human rights, Grand Chamber: Judgment of 29. June 2007, case of Folgerø and others v. Norway, Application no. 15472/02.

jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením. Evropský soud pro lidská práva však konstatoval, že k žádnému porušení úmluvy nedošlo, jelikož státy mají právo vyučováním či vzděláváním šířit informace či znalosti mající přímo či nepřímo náboženskou či filozofickou povahu, přičemž rodičům nesvědčí automaticky právo bránit zahrnutí takového předmětu do školních osnov. Státy však mají povinnost zajistit, aby u předmětů zahrnutých do osnov bylo zaručeno, že dané informace či znalosti jsou poskytovány objektivním, kritickým a pluralistickým způsobem. Státy nesmí provádět jakousi indoktrinaci, jež by mohla být v rozporu s náboženským a filozofickým přesvědčením rodičů.⁶¹ Přestože se jedná o rozhodnutí z roku 1976, je stále aktuální i v české judikatuře, když tímto rozhodnutím bylo argumentováno v následující skutkově obdobné kauze. Čeští rodiče brojili proti zařazení tématu „sexuální zdraví“ do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. U českých soudů tato kauza skončila až před Ústavním soudem České republiky, který ústavní stížnost v roce 2013 odmítl.⁶² Přestože tato kauza byla řešena především po stránce právního posouzení povahy napadených aktů (zda se jedná o opatření obecné povahy nebo o interní normativní akt), Nejvyšší správní soud plně odkázal na výše uvedené závěry Evropského soudu pro lidská práva.⁶³

7.7 Případ Ponomaryovi proti Bulharsku

V dané kauze si dva žáci střední školy ruské státní příslušnosti stěžovali, že v Bulharsku musí platit školné za studium střední školy, zatímco bulharští studenti a studenti s povolením k trvalému pobytu školné platit nemusí. Stěžovatelé se do Bulharska přestěhovali se svou matkou, která se zde znovu vdala a získala povolení k trvalému pobytu a stěžovatelé s ní legálně žili jako členové její domácnosti (bez povolení k trvalému pobytu). V uložení povinnosti platit školné spatřovali porušení článku 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve spojení s porušením čl. 2 Dodatkového protokolu č. 1. Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že v dané věci bylo se stěžovateli v procesu vzdělávání zjevně zacházeno jinak, méně příznivě než s ostatními, a zabýval se tím, zda pro takové odlišné zacházení byl objektivní a ospravedlnitelný důvod. Dále bylo konstatováno, že středoškolské vzdělání hraje významnou roli v úspěšném osobním rozvoji a v sociálním a profesním

---

⁶¹ European court of human rights, Chamber: Judgment of 07. december 1976, Case of Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark, Application no. 5095/71; 5920/72; 5926/72.

⁶² Usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. I ÚS 1831/11 ze dne 26. 06. 2013.

⁶³ Usnesení Nejvyššího správního soudu České republiky č. j. 1 Ao 1/2011 – 49 ze dne 30. 03. 2011.

začlenění, přičemž získání pouze základního vzdělání může vytvářet značnou bariéru pro budoucí život jednotlivce. Evropský soud pro lidská práva proto rozhodl, s přihlédnutím k tomu, že stěžovatelé byli v Bulharsku legálně, že došlo k porušení čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve spojení s čl. 2 jejího Dodatkového protokolu č. 1, neboť pro rozdílné zacházení se stěžovateli nebyl dán žádný objektivní důvod.⁶⁴

7.8 Případ Campbell a Cosans proti Spojenému království

Patnáctiletý student Jeffrey Cosans byl vyloučen ze školy poté, co odmítl přijmout tělesný trest. Po tomto incidentu se dvě matky obrátily na Evropský soud pro lidská práva a tvrdily, že tělesné tresty jsou proti článku 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, který stanoví, že nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu. Evropský soud pro lidská práva se sice s argumentací stěžovatelek neztotožnil, ale přesto konstatoval porušení práv uvedeného studenta a uzavřel, že v daném případě došlo k odepření práva na vzdělání dle čl. 2 Dodatkového protokolu č. 1. Toto však nebyl jediný významný závěr Evropského soudu pro lidská práva v posuzované věci. Z rozhodnutí také vyplývá, že tělesné tresty by bylo možné považovat za mučení, nelidské zacházení či ponižující zacházení ve smyslu Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod toliko za předpokladu, kdyby dotčným způsobilo- v očích jiných nebo v očích jejich vlastních- pokoření či ponížení dosahující určitého stupně závažnosti, které musí být posuzováno podle individuálních a konkrétních okolností.⁶⁵

7.9 Případ Valsamis proti Řecku

V dané věci šlo o to, že se studentka gymnázia a její rodiče obrátili na Evropský soud pro lidská práva s tím, že byl porušen článek 2 Dodatkového protokolu číslo 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, který stanoví, že při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektovat právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením. Stěžovatelé netvrdili, že bylo porušeno právo na vzdělání. Skutkově šlo o to, že se všichni tři stěžovatelé hlásili k svědkům Jehovovým, když tato víra je silně pacifistická. Na základě

---

⁶⁴ European court of human rights, Fourth Section: Judgment of 28. november 2011, case of Ponomaryovi v. Bulgaria, Application no. 5335/05.

⁶⁵ European court of human rights, Chamber: Judgment of 25. february 1982, case of Campbell and Cosans v. the United Kingdom, Application no. 7511/76.

žádosti rodičů byla studentka zproštěna povinnosti účastnit se výuky náboženství a ortodoxní mše. Studentka však byla vyzvána k účasti na průvodu při příležitosti státního svátku dne 28. 10., při kterém školní a vojenské průvody připomínají den 28. 10. 1940, kdy došlo k vyhlášení války fašistickou Itálií Řecku. Studentka sdělila škole, že její víra jí zakazuje účastnit se průvodů souvisejících s oslavou války a žádala, aby se tohoto průvodu účastnit nemusela. Žádost však škola nevyhověla, a protože se studentka průvodu neúčastnila, vyloučila studentku na jeden den ze školy. Řecká vláda uvedla, že školní průvody v den 28. 10. nemají žádný vojenský podtext, ale jedná se o vyjádření respektu k demokracii, lidským právům a svobodám. Evropský soud pro lidská práva posoudil případ a dospěl k závěru, že v účelu ani způsobu konání manifestace nebylo nic, co by mohlo narážet na pacifistické přesvědčení stěžovatelů v míře, kterou zakazuje článek 2 Dodatkového protokolu číslo 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Dle soudu dokonce podobné připomínání národních událostí slouží k tvorbě míru a veřejnému zájmu. Samotná přítomnost armády na podobných akcích ještě sama o sobě neznamená, že se jedná o nepacifistický průvod. Soud tedy neshledal žádné porušení práv stěžovatelů.⁶⁶

---

⁶⁶ European court of human rights, Chamber: Judgment of 18. december 1996, case of Valsamis v. Greece, Application no. 21787/93.

8. Shrnutí teoretické části

Výše je uveden komplexní přehled základních práv a povinností žáků, studentů a zákonných zástupců nezletilých žáků. Tento přehled je doplněn o příklady z aplikační praxe národních i mezinárodních soudních orgánů. Z výše uvedeného je patrné, že právní úprava práv a povinností žáků, studentů a zákonných zástupců nezletilých žáků je primárně koncentrována do ust. § 21 a § 22 ŠZ, když je dále doplněna dalšími ustanoveními ŠZ a dalších právních předpisů různé právní síly. Přestože se právní úprava stále vyvíjí a nutno přiznat, že se vyvíjí k lepšímu, stále dle mého názoru obsahuje řadu nedokonalostí. Obsah a limity všech práv a povinností přitom nejsou vždy seznatelné přímo z právního předpisu, o čemž svědčí množství judikatury.

Jako pozitivní lze hodnotit, že základní otázky stran vzdělávání a práva na vzdělání jsou upraveny i na mezinárodní úrovni a je tak vytvořen jakýsi mezinárodní standard. Na druhou stranu mezinárodní smlouvy upravující práva a povinnosti související se vzděláním přinášejí problémy vycházející ze specifík jednotlivých států. Za výslovnou zmínku v oblasti mezinárodních smluv upravujících (nejen) vzdělávání jistě stojí Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Aplikační problémy související s uvedenou mezinárodní smlouvou řeší Evropský soud pro lidská práva, když výše jsem uvedl celou řadu významných rozhodnutí vztahujících se ke vzdělávání. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva je poté užívána jako vodítko i při rozhodovací činnosti národních soudů.

Je zřejmé, že právo na vzdělání se často dostává do konfliktu s dalšími právy. Jako příklad lze uvést právo na náboženskou svobodu, právo vychovávat své děti v souladu se svým přesvědčením (filosofickým názorem, životním stylem...) atd. V případě konfliktu základních práv je třeba posoudit, které právo má přednost a které je naopak třeba omezit. Situace, kdy dochází ke střetu jednotlivých práv, následně nezřídka končí u soudu. Aby nemusel každý střet práv řešit soud, je patrná tendence vytvářet univerzální pravidla pro řešení těchto konfliktů. Zejména Evropský soud pro lidská práva se snaží vytvářet pravidla pro posuzování střetu práva na vzdělání s dalšími právy. Tato pravidla jsou poté aplikovatelná i celá desetiletí.

9. Teorie versus praxe

Jak bylo uvedeno v úvodu diplomové práce, pro účely praktické části budu žáky středních škol označovat jako studenty, aby byli lépe odlišeni od žáků základních škol. Vlastní výzkum se tedy bude vztahovat k žákům základních škol a žákům středních škol, kteří budou pro účely praktické části označeni jako studenti.

Před započítáním výzkumné části této práce jsem si vytvořil hypotézy, že:

- žáci a studenti svá práva v plné míře neznají;
- žáci a studenti se některá svá práva bojí realizovat, aby si nepřivodili problémy;
- žáci a studenti nejsou dostatečným způsobem poučováni o svých povinnostech;
- další dílčí hypotézy jsou uvedeny při vyhodnocování jednotlivých otázek v dotaznících.

Výzkumným cílem je prověřit formulované hypotézy a zjistit, zda jsou žáci a studenti dostatečně poučováni o svých právech a povinnostech, zda svá práva realizují, a pokud je nerealizují, zda není důvodem nerealizace strach z negativních následků. K ověření nebo vyvrácení uvedených hypotéz jsem podnikl vlastní kvantitativní výzkum, pro který jsem zvolil metodu dotazníků. Metoda dotazníků je pro kvantitativní výzkumy typická, neboť se jedná o empirickou metodu, která umožňuje zkoumat pravdivost formulovaných hypotéz. K ověření vztahů mezi sledovanými jevy byla použita statistická metoda.⁶⁷ Dotazníky jsem osobně vyhotovil ve dvou variantách, kdy varianty se lišily dle toho, zda byl respondentem žák či student. Byly zvoleny uzavřené otázky⁶⁸, aby bylo snazší zpracování získaných dat a aby bylo možné odpovědi vyjádřit procentuálně a graficky. Částečnou výjimkou je otázka týkající se délky povinné školní docházky, kde jsem ponechal prostor pro uvedení názoru na to, jak jinak by měla být povinná školní docházka dlouhá. Druhou částečnou výjimkou je otázka týkající se toho, jakým způsobem jsou žáci a studenti seznamováni se školním řádem, kdy v odpovědi mohli uvést, jakým konkrétním způsobem jsou seznamováni.

Výzkumným vzorkem byli žáci 6., 7., 8. a 9. tříd základních škol a studenti středních škol v Olomouckém kraji. Celkem jsem získal 110 vyplněných dotazníků od žáků a 145 vyplněných dotazníků od studentů. Jedná se o vzorek výběrový, když výsledky ve vztahu k výběrovému vzorku následně zobecňuji pro základní soubor, kterým jsou všichni žáci a

---

⁶⁷ KOLÁŘ, Zdeněk aj. *Výkladový slovník z pedagogiky*. Praha: Grada publishing, a.s., 2012, str. 175.

⁶⁸ SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: Nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada publishing, a.s., 2014, str. 193.

studenti v České republice.⁶⁹ Pro výběr respondentů jsem využil metodu náhodného stratifikovaného výběru, kritériem byl stupeň vzdělávací soustavy. Dotazníky tak byly náhodně rozdávány 1) žákům druhého stupně základních škol; 2) studentům středních škol.⁷⁰

Dotazník pro studenty i dotazník pro žáky jsem se snažil sestavit co nejvíce stručný a srozumitelný, abych respondenty neodradil od řádného vyplňování. Vzhledem k tomu, že studenti i žáci dotazníky vyplňovali ve školách a odevzdávali mi je skrze učitele, přistoupil jsem k anonymní verzi dotazníků, aby studenti a žáci neměli pocit, že se jim pravdivá odpověď může „vymstít“.

9.1 Dotazník pro studenty

Dotazník pro studenty (příloha č. 1) začíná dotazem na třídu a pohlaví. Pro účely zpracování výsledků bude mít význam především uvedení pohlaví respondenta, kdy se budu zaměřovat na detekování rozdílů v odpovědích mezi chlapci a dívkami. Uvedení třídy má význam zejména pro to, aby do stejných tříd nebyly dávány dotazníky vícekrát a nedošlo ke zkreslení výsledků.

První otázka zní: „Co si myslíš o povinné školní docházce?“. Tato otázka směřuje k získání názoru studenta na délku povinné školní docházky, popřípadě na to, zda vůbec student považuje za nezbytné, aby školní docházka byla povinná. V případě, že by student měl názor, že by povinná školní docházka měla být jinak dlouhá, má možnost vyjádřit svůj názor na ideální délku povinné školní docházky. K výběru má student čtyři možnosti odpovědí: a) povinná školní docházka má zůstat stejná; b) má být delší; c) má být kratší; d) školní docházka nemá být vůbec povinná. Odpovědí na tuto otázku se dle mého názoru dá získat přehled i o tom, jak si studenti uvědomují význam vzdělávání.

Druhá otázka zní: „Víš, kolik se platí za to, že můžeš chodit do školy?“. Tato otázka směřuje ke zjištění, zda si studenti uvědomují, jak je vlastně finančně zajištěno jejich vzdělávání. A dále tato otázka směřuje ke zjištění, zda si studenti uvědomují své právo na bezplatné vzdělávání.⁷¹ Na výběr mají studenti z odpovědí: a) vzdělávání je bezplatné; b) platí se 1.000,- Kč za každý měsíc; c) nevím, kolik se platí.

Třetí otázka se týká rozhodování o podstatných záležitostech vzdělávání studentů a směřuje ke zjištění, zda studenti vědí, že mají právo se v těchto případech vyjádřit a jejich

---

⁶⁹ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada publishing, a.s., 2009, str. 76.

⁷⁰ ŠEJDA, Jan aj. *Výkladový slovník epidemiologické terminologie*. Praha: Grada publishing, a.s., 2005, str. 56.

⁷¹ Všechny dotazníky byly distribuovány do veřejných škol.

vyjádření musí být věnována přiměřená pozornost. Na výběr mají studenti ze tří možností odpovědí: a) nemají možnost se vyjádřit; b) mají možnost se vyjádřit, ale nikdo nemá povinnost se jejich názorem zabývat; c) mají možnost se vyjádřit a jejich vyjádření musí být věnována přiměřená pozornost.

Čtvrtá otázka se vztahuje k situacím, kdy studenti nesouhlasí s hodnocením. Tato otázka se přímo dotýká jedné z mých hlavních hypotéz, že studenti některá svá práva radši nerealizují ze strachu z reakce vyučujícího, i když o nich vědí. Z odpovědí na tuto otázku zjistím, zda studenti toto své právo realizují, a pokud ho nerealizují, tak zda je důvodem obava z následků. Na výběr mají opět ze tří možností: a) řeknou, že nesouhlasí; b) neřeknou, že nesouhlasí z obavy z problému; c) neřeknou, že nesouhlasí, ale ne proto, že by se báli.

Pátá otázka se týká z mého pohledu trochu opomíjeného práva studentů na vytváření samosprávných orgánů. Ve vztahu k tomuto právu mám hypotézu, že se jedná o opomíjené a málo využívané právo studentů. Z odpovědí studentů zjistím, zda a jakým způsobem toto právo realizují, či zda se o toto právo vůbec zajímají. Na výběr je v tomto případě pět variant odpovědí: a) ve škole se toto právo realizuje, ale student osobně nevolí ani není volen do orgánů; b) ve škole se toto právo realizuje, student do orgánů volí, ale sám se o místo v orgánech neuchází; c) ve škole se toto právo realizuje a student osobně volí i je volen do orgánů; d) ve škole se toto právo nerealizuje; e) student neví, zda se toto právo realizuje.

Šestá otázka zní: „Byl jsi seznámen se školním řádem?“. Tato otázka směřuje ke zjištění, zda a jakým způsobem jsou studenti seznamováni se svými povinnostmi. Na výběr jsou pouze dvě možnosti: a) ano; b) ne. Pokud student odpoví, že se školním řádem byl seznámen, zajímám se také o to, jakým způsobem toto seznámení proběhlo.

Otázka sedmá se týká možnosti využít ve škole poradce. V této otázce mě zajímá, zda studenti tuto možnost mají, zda se o ni zajímají a zda právo na využití poradce realizují. Z mého pohledu se jedná o velice významné právo, o kterém by studenti měli vědět a měli by být motivováni k tomu, aby toto právo využívali. Na výběr mají dotazovaní ze čtyř možností odpovědí: a) tato možnost je a student ji využívá; b) tato možnost je, ale student ji nevyužívá; c) tato možnost ve škole není; d) student nezjišťoval, zda taková možnost je.

V osmé otázce se ptám na to, zda se studentům po dovršení zletilosti změní (změníla) práva a povinnosti. Opět se zaměřuji na zjištění, zda jsou studenti dostatečně seznámeni s tím, jaká práva a kdy mají. Analýzou odpovědí zjistím, zda si studenti uvědomují, že dosažením zletilosti se jejich práva a povinnosti mění. Na výběr mají studenti ze třech odpovědí: a) myslí si, že po dosažení zletilosti mají stále stejná práva a povinnosti; b) myslí

si, že se po dosažení zletilosti práva a povinnosti mění; c) o svá práva a povinnosti se nezajímají.

9.2 Dotazník pro žáky

I dotazník pro žáky (příloha č. 2) začíná dotazem na názor žáka ve vztahu k délce školní docházky. U žáků očekávám vyšší tendenci ke zkracování školní docházky, nebo dokonce názory pro zrušení povinné školní docházky. Mám za to, že žáci druhého stupně základní školy si nemusí ještě plně uvědomovat význam vzdělání pro život a školní docházku budou ve větším měřítku než studenti vnímat jako nutné zlo. I žáci mají na výběr ze čtyř odpovědí: a) povinná školní docházka má zůstat stejná; b) má být delší; c) má být kratší; d) školní docházka nemá být vůbec povinná.

Druhá otázka v dotazníku pro žáky je stejná jako v dotazníku pro studenty a týká se toho, zda žáci vědí, kolik se platí za to, že mohou chodit do školy. U žáků očekávám nižší vědomí o finančním zajištění vzdělávání než u studentů, byť na druhou stranu bude zřejmě obecněji rozšířenou informací, že vzdělávání na základních školách je bezplatné. Žáci mají na výběr ze tří odpovědí: a) vzdělávání je bezplatné; b) platí se 1.000,- Kč za každý měsíc; c) nevím, kolik se platí.

Třetí otázka v dotazníku pro žáky se týká rozhodování o podstatných záležitostech vzdělávání žáků a směřuje ke zjištění, zda žáci vědí, že i oni mají právo se v těchto případech vyjádřit a jejich názoru musí být věnována přiměřená pozornost. Na výběr mají žáci ze tří možností odpovědí: a) nemají možnost se vyjádřit; b) mají možnost se vyjádřit, ale nikdo nemá povinnost se jejich názorem zabývat; c) mají možnost se vyjádřit a jejich názoru musí být věnována přiměřená pozornost.

Čtvrtá otázka se věnuje možnostem žáků vyjádřit svůj nesouhlas s hodnocením a směřuje ke zjištění, zda žáci toto právo realizují, a pokud ho nerealizují, tak proč. Na výběr mají žáci opět ze tří možností: a) řeknou, že nesouhlasí; b) neřeknou, že nesouhlasí z obavy z problému; c) neřeknou, že nesouhlasí, ale ne proto, že by se báli.

Pátá otázka je opět věnována vytváření samosprávných orgánů ve školách. Mám za to, že v případě žáků bude toto právo ještě více upozaděno a nebude využíváno. Dokonce si myslím, že o něm budou žáci jen v malém množství vědět. Na výběr mají žáci z pěti odpovědí: a) ve škole se toto právo realizuje, ale žák osobně nevolí ani není volen do orgánů; b) ve škole se toto právo realizuje, žák do orgánů volí, ale sám se o místo v orgánech

neuchází; c) ve škole se toto právo realizuje a žák osobně volí a je volen do orgánů; d) ve škole se toto právo nerealizuje; e) žák neví, zda se toto právo realizuje.

Šestá otázka směřuje k ověření či vyvrácení hypotézy, že žáci nejsou dostatečným způsobem o svých povinnostech ze strany školy informováni. Dotazuji se žáků, zda byli seznámeni se školním řádem. Pokud žáci uvedou, že seznámeni se školním řádem byli, tak se ptám, jakým způsobem.

Poslední sedmá otázka se týká možnosti využití školního poradce. I u žáků mě zajímá, zda tuto možnost mají, zda se o ni zajímají a zda právo na využití poradce realizují. Na výběr mají žáci ze čtyř možností odpovědí: a) možnost využít poradce žák má a využívá ji; b) možnost využít poradce žák má, ale nevyužívá ji; c) tato možnost ve škole není; d) žák dosud nezjišťoval, zda taková možnost je.

9.3 Vyhodnocení výsledků⁷²

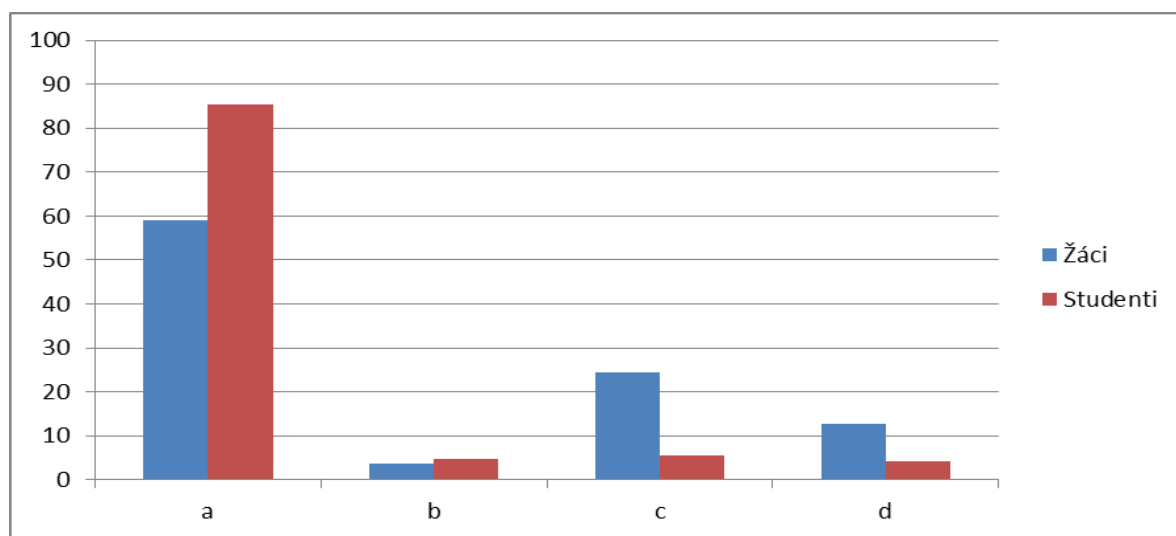
První otázka směřovala ke zjištění názoru žáků a studentů na povinnou školní docházku. Před distribucí dotazníků respondentům jsem předpokládal, že zejména žáci budou inklinovat k odpovědím, že povinná školní docházka by měla být kratší, nebo by dokonce neměla být vůbec povinná. Předpokládal jsem, že si žáci ještě plně neuvědomují význam vzdělání. Menší četnost těchto odpovědí jsem očekával u studentů, u kterých jsem naopak očekával vyšší pochopení významu povinné školní docházky.

Mezi žáky byla nejčastější odpověď, že by povinná školní docházka měla být i nadále ve stejném rozsahu. Tuto možnost označilo 59,1 % žáků. I mezi studenty byla tato odpověď nejčastější, když se pro ni vyslovilo 85,5 % studentů. Z uvedeného dovozují, že dotazovaní studenti si uvědomují význam devítileté povinné školní docházky více než žáci. Mezi žáky totiž jako druhá nejčastější skončila odpověď, že by měla být povinná školní docházka kratší (často se objevovalo, že by měla být pouze 5 let), když pro tuto odpověď bylo 24,5 % žáků. Zajímavostí také je, že pro zkrácení povinné školní docházky se vyslovilo výrazně více chlapců než dívek. Kratší školní docházku by si pak přálo pouze 5,5 % studentů. Vcelku překvapivě vysoké procento žáků druhého stupně základní školy by pak bylo pro úplné zrušení povinné školní docházky- 12,7 %. Mezi studenty se pro zrušení povinné školní docházky přitom vyslovilo pouze 4,1 % dotazovaných. Pro úplnost uvádím, že pouze 3,6 % žáků a 4,8 % studentů by si přálo delší povinnou školní docházku. U žáků a studentů, kteří se

---

⁷² Výsledky jsou zaokrouhlovány na jedno desetinné místo, což může mít za následek, že součet hodnot není 100%.

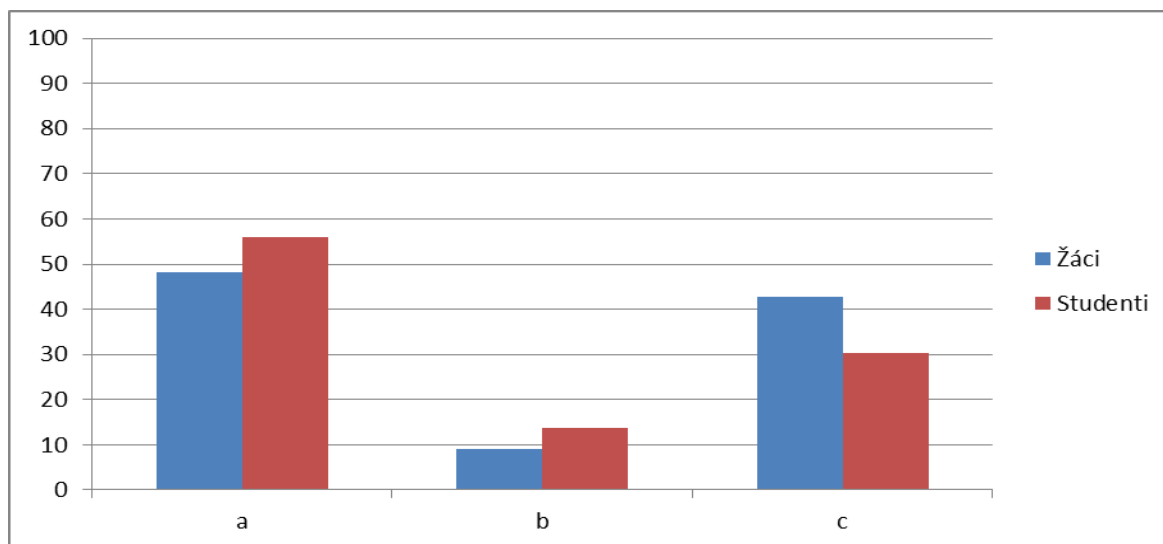
vyslovili pro delší povinnou školní docházku, se objevovaly názory, že by se měla povinná školní docházka vztahovat i na střední školu.

Graf č. 1 – odpovědi na otázku č. 1 (Zdroj: výsledek vlastního šetření)

Druhá otázka směřovala ke zjištění, zda si žáci a studenti uvědomují své právo na bezplatné vzdělávání na základních a středních školách (veřejných) a zda se zajímají o to, jakým způsobem je zajištěno financování jejich vzdělávání. Před distribucí dotazníků do škol jsem očekával, že vyšší míra informovanosti bude u studentů. Je třeba uvést, že všechny školy, do kterých byly dotazníky distribuovány, poskytují vzdělávání bezplatně.

Odpovědi na druhou otázku přinesly zajímavé zjištění, že pouze 48,2 % žáků a 55,9 % studentů ví, že jejich vzdělávání je bezplatné. Výsledky jak u žáků tak zejména u studentů jsem přitom očekával mnohem vyšší. Byť je vyšší míra informovanosti dána u studentů, očekával jsem mezi žáky a studenty větší rozdíl. 42,7 % žáků a 30,3 % studentů přiznává, že vůbec neví, kolik se za jejich vzdělávání platí. 9,1 % žáků a 13,8 % studentů tipuje, že se platí za jejich vzdělávání 1.000,- Kč měsíčně, přičemž tato varianta odpovědi byla do testu zahrnuta jen pro ověření, zda dotazovaní odpovědi tipují, nebo jsou ochotni přiznat, že neví. Odpovědi chlapců a dívek mezi žáky ani mezi studenty nevykazují žádné významnější odchylky, s drobnou výjimkou, když u chlapců studentů lze vysledovat vyšší procento u odpovědi c)- neví, kolik se platí.

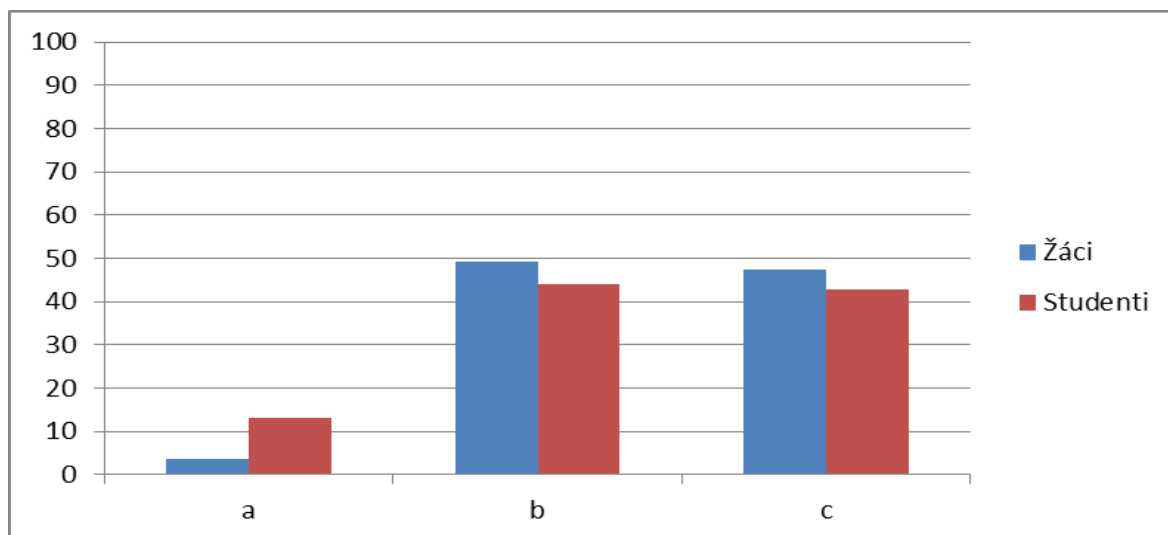

Graf č. 2 – odpovědi na otázku č. 2 (Zdroj: výsledek vlastního šetření)

Třetí otázka směřovala ke zjištění, zda si žáci a studenti uvědomují své právo vyjádřit se k podstatným otázkám týkajícím se jejich vzdělávání. U této otázky jsem očekával nízké povědomí o obsahu tohoto práva a opět jsem o něco větší důvěru vkládal do studentů.

Překvapivě mnohem méně žáků než studentů si myslí, že vůbec nemají možnost se vyjádřit k podstatným záležitostem týkajícím se jejich vzdělávání. Pouze 3,6 % žáků zvolilo tuto odpověď, přičemž mezi studenty vybralo tuto variantu 13,1 % dotazovaných. 49,1 % žáků a 44,1 % studentů si myslí, že sice mají možnost se k podstatným záležitostem vyjádřit, ale nikdo nemá povinnost se jejich názorem zabývat. 47,3 % žáků a 42,8 % studentů si pak uvědomuje své právo se vyjádřit k podstatným záležitostem týkajícím se jejich vzdělávání s tím, že si uvědomují, že jejich názoru musí být věnována přiměřená pozornost. Ani u této otázky nenastaly žádné významnější rozdíly v četnosti odpovědí chlapců a dívek.

Ve vztahu k obsahu tohoto práva je třeba konstatovat, že ani ne 50% znalost je velmi nízká. Žáci a studenti by měli být o svých právech řádně poučováni a obsah těchto práv by jim měl být vysvětlen, stejně jako důsledek realizace těchto práv. Uvedený výsledek prokazuje jednu z mých hlavních hypotéz, že žáci a studenti o svých právech nejsou řádně poučováni a svým právům v potřebném rozsahu nerozumí. Naopak nedošlo k potvrzení mé dílčí hypotézy, kdy jsem očekával vyšší povědomí o tomto právu mezi studenty.

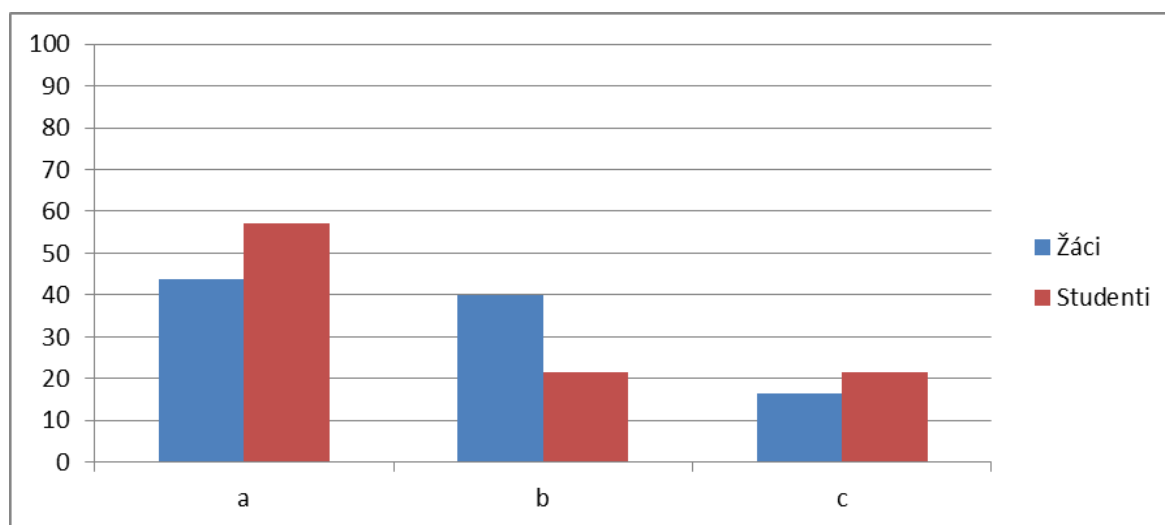

Graf č. 3 – odpovědi na otázku č. 3 (Zdroj: výsledek vlastního šetření)

Výsledky odpovědí na čtvrtou otázku mě velmi zajímaly, neboť jsem měl hypotézu, že žáci a studenti z obavy z negativních následků raději neprojevují svůj nesouhlas s hodnocením, tedy raději nerealizují své právo. Ze svých vlastních zkušeností a z názorů často se objevujících mezi lidmi, s kterými komunikuji, jsem nabyl přesvědčení, že ne pouze žáci a studenti, ale dokonce i rodiče se bojí vyslovit nesouhlas s hodnocením vůči osobě, která má možnost žáky a studenty hodnotit i v budoucnu. Důvodem je obava z možných negativních následků, když situaci bych přirovnal například k pracovním vztahům, kdy se pracovně podřízený také často bojí vyslovit nesouhlas s názorem vedoucího pracovníka.

Výsledky naštěstí nejsou tak zoufalé, jak jsem očekával. Přesto však celých 40% žáků a 21,4 % studentů uvedlo, že se radši zdrží vyslovení nesouhlasu s hodnocením, protože se obávají negativních následků. Především u žáků je toto číslo vysoké a jistě by mezi žáky a studenty neměl být rozšířen pocit, že mohou v důsledku realizace svých práv utrpět nějakou újmu. Bohužel, přes nižší čísla než jsem očekával, se tak potvrzuje má hypotéza, že žáci a studenti z obavy z negativních následků raději některá svá práva nerealizují. Naštěstí 43,6 % žáků a 57,2 % studentů se nebojí, že by v důsledku realizace svého práva mohli utrpět újmu a učitelé říkají, když nesouhlasí s hodnocením. Pro úplnost uvádím, že 16,4 % žáků a 21,4 % žáků uvedlo, že svůj souhlas neprojeví, ale ne proto, že by se báli negativních následků. Odhaduji, že se bude jednat zejména o překážky mající původ v osobnostních rysech jednotlivých žáků a studentů. Tuto variantu zvolilo vyšší procento dívek a to jak mezi žáky tak mezi studenty. Pro zajímavost uvádím, že byt' se jednalo o uzavřené otázky, několikrát bylo do dotazníků dopsáno, že je vůbec nejhorší varianta, když žák nebo student nesouhlasí

s hodnocením, ale z důvodu obav z negativních následků nic neřekne. Je evidentní, že i sami žáci a studenti tento stav vnímají jako problematický a nežádoucí.

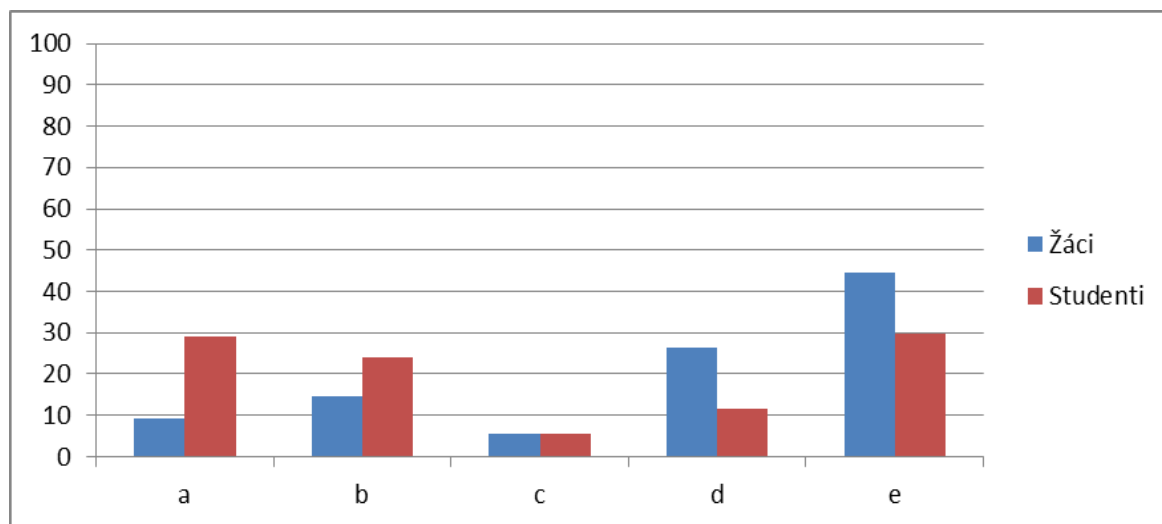

Graf č. 4 – odpovědi na otázku č. 4 (Zdroj: výsledek vlastního šetření)

Pátá otázka směřovala ke zjištění, zda žáci a studenti vytvářejí samosprávné orgány, zda do nich volí nebo kandidují, či zda o takové možnosti alespoň vědí. Při zařazení této otázky do dotazníku jsem si vytvořil hypotézu, že toto právo dle školského zákona žáci ani studenti příliš nevyužívají a zřejmě o něm často ani neví. Toto právo považuji za okrajové a často opomíjené, což je škoda, jelikož se skrze takto formované samosprávné orgány žáci a studenti mohou vyjadřovat k otázkám jejich vzdělávání.

Má hypotéza byla výsledky dotazníků potvrzena, když 44,5 % žáků a 29,7 % studentů odpovědělo, že vůbec ani neví, zda se u nich ve škole samosprávné orgány vytváří. Přitom dalších 26,4 % žáků a 11,7 % studentů odpovědělo, že takové samosprávné orgány se u nich ve škole nevytvářejí. V těchto odpovědích se dle mého názoru objevují také odpovědi těch žáků a studentů, kteří nevědí o tom, že se v jejich škole samosprávné orgány vytváří. Pro zajímavost pouze uvádím, že několik respondentů z řad žáků dokonce vyjádřilo údiv nad touto otázkou, když například bylo uvedeno: „co je to za otázka?“. Pouze 5,5 % žáků a stejné procento studentů uvedlo, že samosprávné orgány se u nich ve škole vytvářejí a oni sami do nich aktivně volí a jsou voleni. 14,5 % žáků a 24,1 % studentů uvedlo, že do samosprávných orgánů sice volí, ale sami nekandidují. Zbývajících 9,1 % žáků a 29% studentů uvedlo, že se sice u nich ve škole samosprávné orgány vytváří, ale oni sami nevolí ani nekandidují. Z uvedeného je patrné, že se jedná o relativně hodně přehlížené právo, které se ve větší míře realizuje mezi studenty než mezi žáky. Z výsledků vyplývá, že aktivnější v realizaci tohoto

práva jsou spíše chlapci než dívky s tím, že tento rozdíl je patrný zejména mezi studenty. Je přitom možné, že žáky a studenty od realizace tohoto práva také odrazuje, že by museli vyvíjet nějakou aktivitu navíc a věnovat samosprávným celkům a jejich fungování a komunikaci se školou část svého volného času.

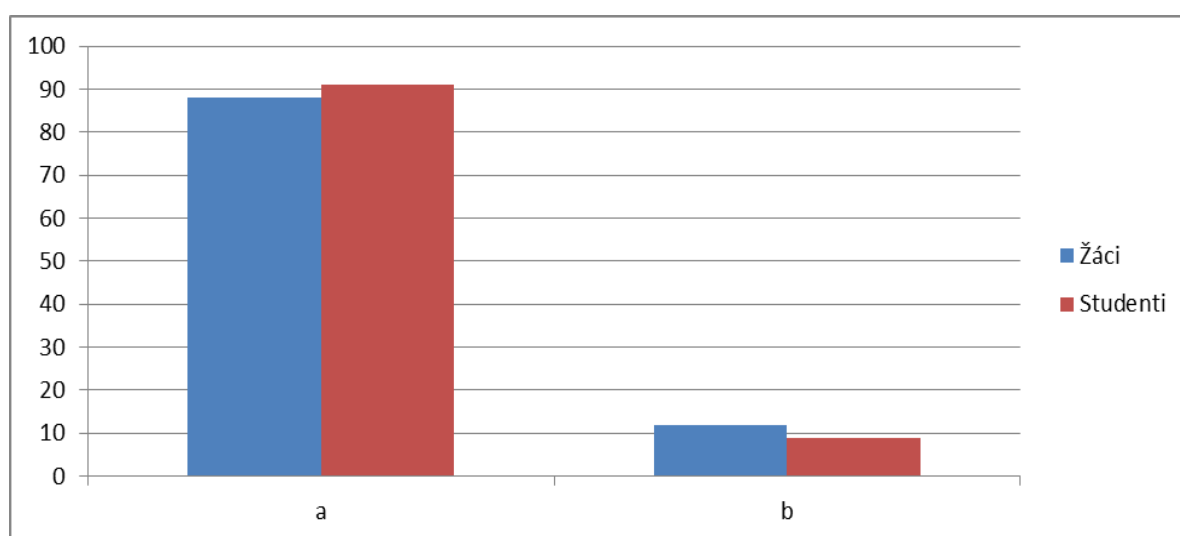
Graf č. 5 – odpovědi na otázku č. 5 (Zdroj: výsledek vlastního šetření)

Otázka číslo šest směřovala ke zjištění, zda jsou žáci a studenti seznamováni se svými povinnostmi. Tato otázka se vztahuje k jedné z mých hlavních hypotéz, když před provedením šetření jsem formuloval předpoklad, že žáci a studenti nejsou o svých povinnostech řádně informováni, zejména že nejsou seznamováni se školním řádem.

Výsledky dotazníků mě příjemně překvapily, když drtivá většina žáků i studentů uvedla, že se školním řádem jsou seznamováni. Nejčastěji bylo uváděno, že jim školní řád na začátku školního roku přečte třídní učitel a že je k dispozici na nástěnce a webových stránkách školy. Celých 88,2 % žáků a 91 % studentů uvedlo, že byli seznamováni se školním řádem. Pouze 11,8 % žáků a 9 % studentů uvedlo, že se školním řádem nebyli seznámeni. Negativní odpovědi jsou trochu zvláštní v kontextu toho, že dotazníky byly distribuovány do celých tříd. Pokud bylo seznámeno se školním řádem cca 90 % žáků či studentů třídy, předpokládám, že se tak dělo plošně a měla by být se školním řádem v takovém případě seznámena celá třída. Vysvětlení může poskytnout případná absence žáka či studenta v době seznamování třídy se školním řádem. Doporučoval bych, aby si třídní učitelé vedli evidenci osob, které při seznamování se školním řádem ve škole chyběly, a po jejich návratu do školy zajistili dodatečně seznámení se školním řádem. Mám také za to, že by seznamování žáků a studentů se školním řádem mělo probíhat ze strany školy aktivním způsobem, tzn. nemělo by

být spoléháno na to, že si žáci a studenti školní řád sami přečtou na nástěnce nebo webových stránkách školy.

Má hypotéza stran toho, že žáci a studenti nejsou dostatečným způsobem seznamováni se svými povinnostmi tak byla naštěstí vyvrácena, byť je patrné, že určité nedostatky se objevují (stále zůstává cca 10 % osob, které se cítí nepoučené o svých povinnostech). Dalším zkoumáním by bylo jistě zajímavé zjistit, jak důkladně jsou žáci a studenti se svými povinnostmi seznamováni a jak hluboce své povinnosti chápou a pamatují si je. Další zkoumání by se proto mohlo zaměřit na kvalitu poučování žáků a studentů s jejich povinnostmi.

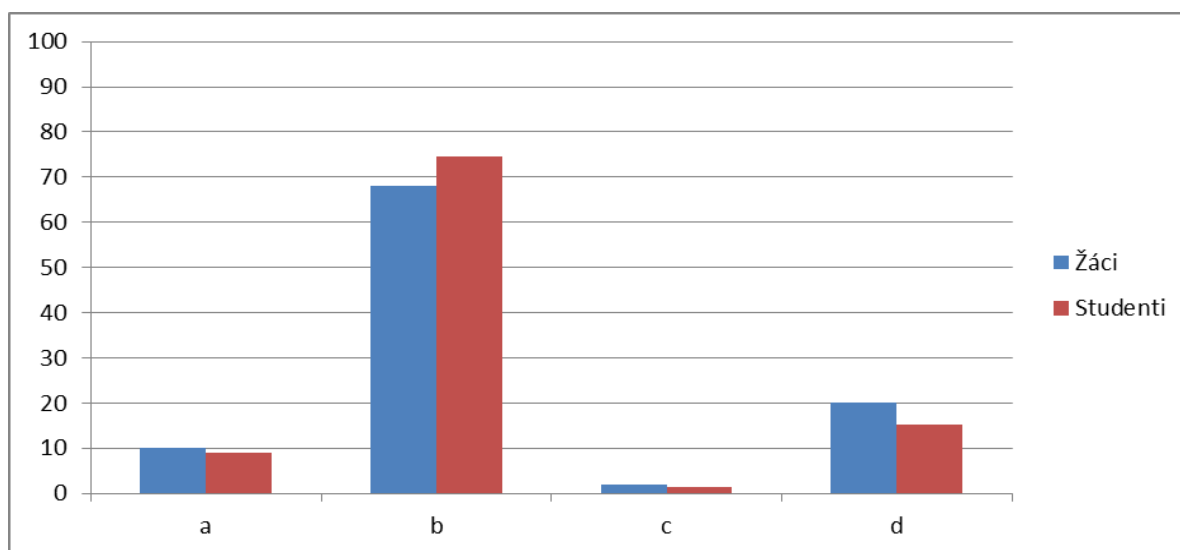

Graf č. 6 – odpovědi na otázku č. 6 (Zdroj: výsledek vlastního šetření)

Sedmá otázka byla zaměřena na zjištění, zda mají žáci a studenti ve školách možnost poradce a zda jej využívají. Můj odhad výsledků v této oblasti byl takový, že jsem očekával, že žáci a studenti tuto možnost mají, nicméně jí v příliš velkém rozsahu z různých důvodů nevyužívají.

Výsledky dotazníků můj předpoklad potvrdily. Z vyhodnocení dotazníků vyplynulo, že o možnosti využít poradce ví 68,2 % žáků a 74,5 % studentů, nicméně tuto možnost nevyužívají. Pouze 10 % žáků a 9 % studentů uvedlo, že možnost poradce využívají. 20 % žáků a 15,2 % studentů zatím nikdy nezjišťovalo, zda možnost využít poradce ve škole mají a pouze 1,8 % žáků a 1,4 % studentů si myslí, že takovou možnost ani nemají. Poslední uvedení se evidentně také o svá práva nezajímají. Za povšimnutí stojí, že odpovědi žáků a studentů se v procentuálním vyjádření liší jen nepatrně. Zatímco u žáků není zásadního rozdílu

v odpovědích dívek a chlapců, u studentů lze vysledovat, že konzultaci s poradcem využívají častěji chlapci než dívky.

Graf č. 7 – odpovědi na otázku č. 7 (Zdroj: výsledek vlastního šetření)

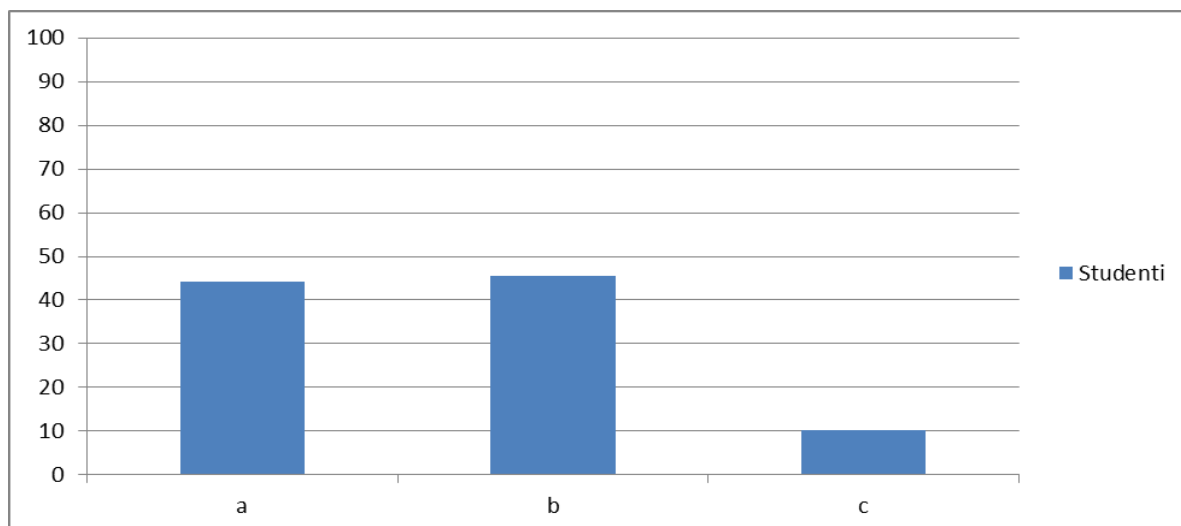
Na osmou otázku jsem se dotazoval pouze studentů a tato otázka směřovala ke zjištění, zda si studenti uvědomují, že se jejich práva dosažením zletilosti změní. Předpokládal jsem, že studenti vědí, že dovršením zletilosti dojde ke změně jejich práv a povinností, a alespoň v základních rysech vědí, jaké změny nastanou. Pro účely vyhodnocení odpovědí jsem respondenty rozdělil také dle pohlaví.

Výsledky byly překvapující, když celkově 44,1 % respondentů odpovědělo, že se jejich práva a povinnosti dosažením zletilosti nezmění. 45,5 % studentů odpovědělo, že si uvědomují, že dosažením zletilosti se jejich práva a povinnosti změní. A dokonce 10,3 % studentů odpovědělo, že se o svá práva a povinnosti ve škole nezajímají.

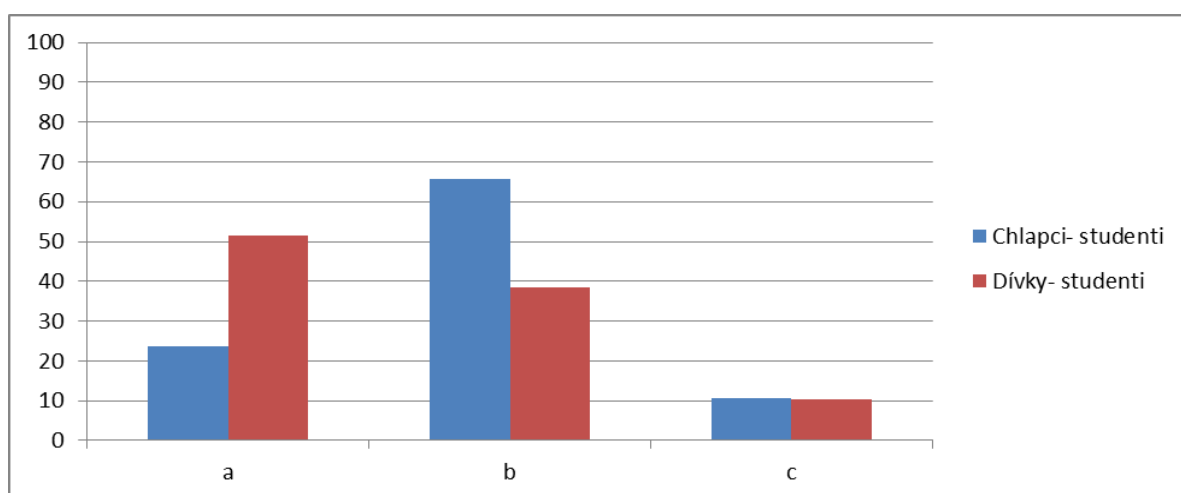
Pokud se podíváme na výsledky odpovědí na osmou otázku dle pohlaví, je patrné, že změnu v právech a povinnostech v důsledku dovršení zletilosti si více uvědomují dívky 51,4 %, přičemž u chlapců si změnu v právech a povinnostech uvědomuje pouze 23,7 % dotázaných. Změny v právech a povinnostech v důsledku dovršení zletilosti neočekává 65,8 % chlapců a 38,3 % dívek. O svá práva ve škole se nezajímá 10,5 % chlapců a 10,3 % dívek.

Má hypotéza nebyla potvrzena, když z výsledků plyne, že značná část studentů si neuvědomuje, co sebou přináší dovršení zletilosti. Nedostatek informovanosti mezi chlapci je přitom až alarmující. Z výsledků je patrné, že studenti nejsou dostatečně poučeni o budoucím vývoji svých práv a povinností.

Graf č. 8 – odpovědi na otázku č. 8 (Zdroj: výsledek vlastního šetření)

Graf č. 9 – odpovědi na otázku č. 8 (Zdroj: výsledek vlastního šetření)

9.4 Shrnutí výzkumné části

Cílem vlastního výzkumu bylo ověřit stanovené hypotézy. Před distribucí dotazníků do škol jsem vytvořil hlavní hypotézy, že

- žáci a studenti nejsou o svých právech a povinnostech dostatečně informováni;
- žáci a studenti svá práva v některých případech nerealizují;
- v některých případech jsou důvodem nerealizace práv žáků a studentů obavy z negativních následků.

Tyto hlavní hypotézy byly dále doplněny o dílčí hypotézy vztahující se k jednotlivým otázkám obsaženým v dotaznících. Výsledky byly vyhodnocovány ve vztahu k žákům

základních škol a studentům středních škol a v některých případech byly prezentovány výsledky dle pohlaví respondentů.

Z výzkumu vyplynulo, že většina žáků i studentů je pro povinnou školní docházku v současném rozsahu, když znatelně vyšší procento bylo lze sledovat mezi studenty. Z uvedeného je patrné, že si žáci a především studenti uvědomují význam vzdělání a povinnou školní docházku nechápou pouze jako nutné zlo, ale naopak jako nezbytnou a užitečnou součást jejich života. Poněkud ojediněle se objevily i názory, že by povinná školní docházka měla být delší. Zajímavé bylo zjištění, že pouze cca polovina žáků a studentů věděla, že jejich vzdělávání je bezplatné. Lze rozumět tomu, že samotné žáky a studenty zpravidla přímo neovlivňuje, zda vzdělání je zpoplatněno (náklady nesou v drtivé většině případů rodiče), nicméně by bylo vhodné, aby žáci a studenti měli povědomí o tom, jak je jejich vzdělávání zajištěno po finanční stránce. Další výsledky výzkumu ukázaly, že žáci a studenti nejsou dostatečným způsobem informováni o svých právech, když například pouze cca 47 % žáků a 42 % studentů vědělo, že při rozhodování o podstatných záležitostech jejich vzdělávání mají možnost se vyjádřit a jejich názoru musí být věnována přiměřená pozornost. Výsledky výzkumu ukázaly, že je velice opomíjené právo na vytváření samosprávných orgánů žáků a studentů. Pouze cca 5 % žáků a studentů totiž uvedlo, že toto právo využívá plně, tedy že do těchto orgánů volí i jsou voleni. Ani školní poradci nejsou ze strany žáků a studentů příliš využívání, když pouze 10 % žáků a cca 9 % studentů tuto možnost využívá. Závěr, že si studenti neuvědomují svá práva a povinnosti a jejich vývoj, vyplynul i z toho, že cca 44 % studentů si myslí, že po dosažení zletilosti má stále stejná práva a povinnosti. Toto zjištění nelze klást za vinu pouze škole, protože cca 10 % studentů uvedlo, že se o svá práva a povinnosti nezajímá. Bohužel z výsledků také vyplynulo, že i když o svých právech žáci a studenti vědí, někdy se je bojí realizovat. Celých 40 % žáků a cca 21 % studentů odpovědělo, že se bojí vyslovit nesouhlas s hodnocením, aby si nepřivodili problémy. Oproti zjištěným nedostatkům v seznamování studentů s jejich právy bylo zjištěno, že cca 90 % žáků i studentů bylo seznámeno se svými povinnostmi obsaženými ve školním řádu. Nejčastějším způsobem seznámení žáků a studentů s jejich povinnostmi bylo přečtení školního řádu třídním učitelem na začátku školního roku. Takto plošné seznámení žáků a studentů s jejich povinnostmi je pochopitelné, nicméně by se nemělo zapomínat na vysvětlení školního řádu i ve vztahu k žákům a studentům, kteří na plošném seznámení chyběli. Osobně jsem pro to, aby byla zachována praxe, kdy škola aktivně seznamuje žáky a studenty s jejich povinnostmi. Nelze totiž spoléhat na to, že by si žáci a studenti povinnosti nastudovali sami například na internetových stránkách školy nebo nástěnce. Zároveň bych doporučil, aby žáci a studenti byli

seznamování nejen se svými povinnostmi, ale také se svými právy. Takové seznamování by mohlo probíhat také na začátku školního roku stručným přednesem ze strany učitele doplněným popřípadě písemnými materiály, které by obsahovaly stručný seznam práv žáků a studentů s jednoduchým vysvětlením obsahu jednotlivých práv.

10. Závěr

Hlavní cíl práce byl naplněn, neboť ve výše uvedeném textu jsem vytvořil přehled práv a povinností žáků, studentů a zákonných zástupců nezletilých žáků. Jedná se přitom o přehled pouze těch nejzákladnějších práv a povinností zakotvených zejména ve ŠZ. V rámci rozsahu diplomové práce není totiž možné učinit vyčerpávající přehled všech práv a povinností, neboť ty jsou hojně obsaženy v nejrůznějších právních předpisech různé právní síly. Cílem této práce také nebylo vytvořit pouhý katalog práv a povinností, ale chtěl jsem práva a povinnosti přiblížit i co do jejich obsahu a to včetně příkladů z aplikační praxe. Aplikační praxe má totiž zásadní význam pro interpretaci právní úpravy práv a povinností žáků a studentů. Při zpracovávání tématu jsem zjistil, že je nedostatek literatury, která by se laicky srozumitelným způsobem zabývala daným tématem v přiměřeném rozsahu. Zpravidla k tématu existují publikace, které se zabývají jen dílčí problematikou, nebo se naopak jedná o rozsáhlá pojednání spíše akademického rázu.

Je patrné, že právní úprava práv a povinností žáků, studentů a zákonných zástupců nezletilých žáků se stále vyvíjí a v zásadě lze konstatovat, že se vývoj ubírá správným směrem. Dle mého názoru je však stále značný prostor pro zlepšení právní úpravy, když některé své názory na právní úpravu *de lege ferenda* jsem uvedl výše v textu práce. Vývoj právní úpravy v oblasti vzdělávání je přitom zcela přirozený, neboť musí odrážet vývoj společnosti a společenských hodnot. Lze konstatovat, že byl naplněn i další cíl práce, a to odhalit nedokonalosti právní úpravy a navrhnout řešení *de lege ferenda*. Bohužel ze své pozice nejsem schopen ovlivnit legislativní proces tak, aby mnou navržená řešení byla v budoucnu obsažena v právní úpravě. To ostatně nedokáže žádný autor akademické práce, pokud se nejedná o skupinu autorů, kteří jsou zároveň poslanci a senátory s potřebnou většinou v příslušných komorách.

V diplomové práci jsem se detailně zabýval i četnými příklady z aplikační praxe nejen v oblasti českého soudnictví, ale také v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Především s ohledem na současnou tzv. uprchlickou krizi budou některá dosud vydaná rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva do budoucna velmi významná a bude zajímavé sledovat, zda nedojde k revizi a změně vyslovených závěrů. Rozhodnutí mezinárodních soudních orgánů jsem dával do souvislosti také s rozhodovací praxí českých soudů, když argumentačně české soudu z rozhodnutí především Evropského soudu pro lidská práva čerpají. Poněkud překvapen jsem byl zjištěním, že v českém soudnictví se projednává relativně málo kauz souvisejících se základním nebo středním vzděláváním. Lze uzavřít, že

byl naplněn i cíl práce spočívající v analýze soudních rozhodnutí, přičemž byly akcentovány základní interpretační a aplikační pravidla.

Podstatnou část mé práce tvoří vlastní výzkum, který jsem provedl na základních a středních školách v Olomouckém kraji, když jsem vycházel celkem z 255 zodpovězených dotazníků. Před distribucí dotazníků do škol jsem formuloval hlavní hypotézy, že žáci a studenti nejsou o svých právech a povinnostech dostatečně informováni; svá práva v některých případech nerealizují; a v některých případech jsou důvodem nerealizace práv žáků a studentů obavy z negativních následků. Tyto hlavní hypotézy byly dále doplněny dílčími hypotézami vztahujícími se k jednotlivým otázkám v dotaznících. Byť některé mé hypotézy nebyly zcela potvrzeny, z výsledků šetření přeci jen vyplývá, že žáci a studenti skutečně nejsou dostatečným způsobem o svých právech informováni. Respektive svá práva neznají nebo je z různých důvodů nerealizují. Z výsledků šetření bohužel také vyplynulo, že relativně vysoké procento žáků a studentů některá svá práva nerealizuje právě z obavy z negativních důsledků. Za zvážení by jistě stálo, zda by neměla být pro žáky a studenty vytvořena stručná brožura, která by obsahovala přehled jejich práv v procesu vzdělávání, přičemž tato práva by byla zároveň vysvětlena způsobem přiměřeným jejich věku. Nepochybně by tato brožura byla přínosná i pro rodiče žáků a studentů. Brožura by měla být žákům a studentům předána zdarma. Dle mého názoru bez aktivní snahy o předání informací žákům a studentům o jejich právech není možné, že tito získají o svých právech potřebný přehled. ŠZ je značně nepřehledný a pro studenty a tím spíše pro žáky nesrozumitelný. Nesrozumitelnost právní úpravy je umocněna tím, že právní úprava není soustředěna pouze do ŠZ.

Na druhou stranu nebyla naštěstí potvrzena má hypotéza, že žáci a studenti nejsou řádně seznamováni se svými povinnostmi. Informovanost o povinnostech žáků a studentů byla na přijatelné úrovni cca 90 %. Pro další zkoumání by bylo vhodné se zaměřit na to, jak kvalitně jsou žáci a studenti s povinnostmi seznamováni, zda se náhodou nejedná o pouhé formální seznámení s tím, že žáci a studenti ve skutečnosti smysl a obsah povinností nechápou. Za pozornost by také stálo zkoumání, zda je poučování o povinnostech prováděno dostatečně často.

Jedním z hlavních cílů mé diplomové práce bylo prověřit výše uvedené hypotézy a to vlastním zkoumáním za použití dotazníkové metody. Tento cíl byl naplněn, když výsledky zkoumání jsem poté zobecnil pro všechny základní a střední školy v České republice. Jsem si však vědom toho, že pro reprezentativnější výsledky by bylo třeba daleko rozsáhlejšího výběrového vzorku.

Shrnu-li velmi stručně závěry, ke kterým jsem při vypracování této diplomové práce dospěl. Situace ohledně práv a povinností žáků a studentů není zase tak špatná, jak jsem poněkud pesimisticky očekával. Na druhou stranu vidím značný prostor pro zlepšení. Považoval bych za vhodné změnit částečně právní úpravu a dále považuji za vhodné změnit přístup škol vůči žákům a studentům při poučování žáků a studentů o jejich právech. Také by bylo vhodné změnit „klíma“ ve školách tak, aby žáci a studenti neměli pocit, že za realizaci jejich práv budou nést negativní následky.

Seznam použitých zkratek

ASPI = Automatizovaný systém právních informací

Cit. = Citováno

Č. = Číslo

Č. j. = Číslo jednací

Čl. = Článek

Např. = Například

NOZ = Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.

NS = Nejvyšší soud České republiky

NSS = Nejvyšší správní soud České republiky

O. s. ř. = Občanský soudní řád

Odst. = Odstavec

Pl. ÚS = Plénium Ústavního soudu České republiky

Sb. = Sbírký zákonů

Sp. zn. = Spisová značka

Str. = Strana

ŠZ = Školský zákon

Ust. = Ustanovení

ÚS = Ústavní soud České republiky

Z. č. = zákon číslo

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy

1. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
2. Listina základních práv Evropské unie. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
3. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
4. Úmluva o právech dítěte. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
5. Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 10/2005 Sb., o vyšším odborném vzdělávání. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
6. Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
7. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
8. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení). In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
9. Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
10. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.

Judikatura českých soudů

1. Rozhodnutí pléna Ústavního soudu České republiky Pl. ÚS 17/94 ze dne 04. 10. 1994. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
2. Rozhodnutí pléna Ústavního soudu České republiky Pl. ÚS 25/94 ze dne 13. 06. 1995. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
3. Rozhodnutí pléna Ústavního soudu České republiky Pl. ÚS 35/93 ze dne 15. 02. 1994. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
4. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 30 Cdo 4277/2010 ze dne 13. 12. 2012. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
5. Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky č. j. 1 As 46/2013 - 44 ze dne 15. 10. 2013. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.

6. Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky č. j. 2 Aps 3/2010 - 112 ze dne 05. 05. 2011. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
7. Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky č. j. 2 As 60/2006 - 53 ze dne 17. 01. 2007. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
8. Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky č. j. 3 As 73/2006 - 75 ze dne 21. 02. 2008. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
9. Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky č. j. 4 As 38/2004 -116 ze dne 31. 05. 2006. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
10. Usnesení Nejvyššího správního soudu České republiky č. j. 1 Ao 1/2011 - 49 ze dne 30. 03. 2011. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
11. Usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. I ÚS 1831/11 ze dne 26. 06. 2013. In ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

1. European court of human rights, Chamber: Judgment of 07. december 1976, Case of Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark, Application no. 5095/71; 5920/72; 5926/72. In hudoc.echr.coe.int/eng# ve stavu ke dni 16. 06. 2016.
2. European court of human rights, Chamber: Judgment of 18. december 1996, case of Valsamis v. Greece, Application no. 21787/93. In hudoc.echr.coe.int/eng# ve stavu ke dni 16. 06. 2016.
3. European court of human rights, Chamber: Judgment of 25. february 1982, case of Campbell and Cosans v. the United Kingdom, Application no. 7511/76. In hudoc.echr.coe.int/eng# ve stavu ke dni 16. 06. 2016.
4. European court of human rights, Fifth Section: Judgment of 04. december 2008, case of Dogru v. France, Application no. 27058/05. In hudoc.echr.coe.int/eng# ve stavu ke dni 16. 06. 2016.
5. European court of human rights, Fourth Section: Judgment of 28. november 2011, case of Ponomaryovi v. Bulgaria, Application no. 5335/05. In hudoc.echr.coe.int/eng# ve stavu ke dni 16. 06. 2016.
6. European court of human rights, Grand Chamber: Judgment of 10. november 2005, case of Leyla Şahin v. Turkey, Application no. 44774/98. In hudoc.echr.coe.int/eng# ve stavu ke dni 16. 06. 2016.

7. European court of human rights, Grand chamber: Judgment of 13. november 2007, case of D. H. and others v. the Czech Republic, Application no. 57325/00. In hudoc.echr.coe.int/eng# ve stavu ke dni 16. 06. 2016.
8. European court of human rights, Grand chamber: Judgment of 16. march 2010, case of Oršuš and others v. Croatia, Application no. 15766/03. In hudoc.echr.coe.int/eng# ve stavu ke dni 16. 06. 2016.
9. European court of human rights, Grand Chamber: Judgment of 18. march 2011, case of Lautsi and others v. Italy, Application no. 30814/06. In hudoc.echr.coe.int/eng# ve stavu ke dni 16. 06. 2016.
10. European court of human rights, Grand Chamber: Judgment of 29. june 2007, case of Folgerø and others v. Norway, Application no. 15472/02. In hudoc.echr.coe.int/eng# ve stavu ke dni 16. 06. 2016.

Literatura

1. BERGER, Vincent. *Judikatura Evropského soudu pro lidská práva*. Praha: IFEC, 2003. 769 str.
2. ČAPEK, Jan. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv- I. část*. Praha: Linde Praha, 2010. 887 str.
3. FLEGL, Vladimír. *Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997. 237 str.
4. KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon: komentář*. Praha: ASPI, 2008. 772 str.
5. KLÍMA, Karel aj. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 1019 str.
6. KMEC, Jiří aj. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 1687 str.
7. KOLÁŘ, Zdeněk aj. *Výkladový slovník z pedagogiky*. Praha: Grada publishing, a.s., 2012. 192 str.
8. KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 366 str.
9. PODHRÁZKÝ, Milan. *Přehled judikatury z oblasti školství*. Praha: Wolters Kluwer, 2010. 430 str.
10. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada publishing, a.s., 2009. 192 str.

11. RIGEL, Filip aj. *Školský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 838 str.
12. SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: Nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada publishing, a.s., 2014. 544 str.
13. ŠEJDA, Jan aj. *Výkladový slovník epidemiologické terminologie*. Praha: Grada publishing, a.s., 2005. 120 str.
14. VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem*. 5. vydání. Olomouc: ANAG, 2013. 919 str.
15. WAGNEROVÁ, Eliška, POSPÍŠIL, Ivo, LANGÁŠEK, Tomáš aj. *Listina základních práv a svobod: Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 931 str.

Časopisy

- 1) LAKOTOVÁ, Lenka, MAREKOVÁ, Monika. Zákaz křížov na talianských štátnych školách. *Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci*. 2009, č. I, str. 7.

Elektronické zdroje

1. BOBEK, Michal. *Komentář k článku 33 Listiny základních práv a svobod- Právo na vzdělání* [ASPI] ve stavu ke dni 29. 02. 2016. [citováno dne 16. 06. 2016]. Dostupné z ASPI ve stavu ke dni 29. 02. 2016.
2. ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Z dotazů zaslaných České školní inspekci a odpovědi na ně*. [online]. csicr.cz, [cit. 13. 09. 2015]. Dostupné z <[http://www.csicr.cz/getattachment/cz/Rodice/Na-co-se-casto-ptate/Z-dotazu-zaslanых-Ceske-skolni-inspekci-a-odpoved/z-dotazu-a-odpovedi-\(1\).pdf](http://www.csicr.cz/getattachment/cz/Rodice/Na-co-se-casto-ptate/Z-dotazu-zaslanых-Ceske-skolni-inspekci-a-odpoved/z-dotazu-a-odpovedi-(1).pdf)>.
3. KÜHN, Zdeněk. *Krucifixy v evropských veřejných školách* [online]. jinepravo.blogspot.cz, 19. března 2011 [cit. 13. 09. 2015]. Dostupné z <<http://jinepravo.blogspot.com/2011/03/krucifixy-v-evropskych-verejnych.html>>.
4. TONDLOVÁ, Karla. *Žák, či student? To je oč tu běží. Týdeník školství*. [online]. 2006, roč. 14, č. 23, str. 1 [cit. 16. 06. 2016]. Dostupné z <<http://www.tydenik-skolstvi.cz/data/files/uvod-649.pdf>>.
5. ZUCCA, Lorenzo. *Lautsi – A Commentary of the Grand Chamber decision* [online]. papers.ssrn.com, 14. dubna 2011 [cit. 13. 09. 2015]. Dostupné z <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1809577>.

Přílohy:

Příloha č. 1

DOTAZNÍK PRO STUDENTY- zcela anonymní

Třída:.....

Pohlaví:.....

1) Co si myslíš o povinné školní docházce?

- a. povinná školní docházka by měla být i nadále v rozsahu, v jakém nyní je (9 let).
- b. měla by být delší, např. .... let (uved' svůj názor).
- c. měla by být kratší, např. .... let (uved' svůj názor).
- d. školní docházka by neměla být vůbec povinná, ať si každý sám vybere, jak dlouho do školy chodit.

2) Víš, kolik se platí za to, že můžeš chodit do školy?

- a. vzdělávání je bezplatné.
- b. platí se 1.000,- Kč za každý měsíc, ve kterém probíhá vyučování.
- c. nevím, kolik se platí.

3) Pokud jde o rozhodování týkající se podstatných záležitostí tvého vzdělávání:

- a. nemáš možnost se sám vyjádřit a musíš se přizpůsobit přijatému rozhodnutí.
- b. máš možnost se vyjádřit, ale nikdo nemá povinnost se tvým názorem zabývat.
- c. máš možnost se vyjádřit a tvému vyjádření musí být věnována přiměřená pozornost.

4) Když nesouhlasíš s hodnocením:

- a. učiteli řeknu, že nesouhlasím.
- b. raději nic neřeknu, abych neměl problém.
- c. nic neřeknu, ale ne proto, že bych se bál problému.

5) Vytváříte ve vaší škole samosprávné orgány studentů, jejichž prostřednictvím se můžete vyjadřovat k otázkám vašeho vzdělávání?

- a. ano- ale sám do nich nevolím, ani do nich nejsem volen.
- b. ano- sám do nich volím, ale nejsem volen.
- c. ano- sám do nich volím a jsem volen.
- d. ne.

e. nevím.

6) Byl jsi seznámen se školním řádem?

a. ano- popiš jakým způsobem

.....
.....
.....

b. ne.

7) Máš možnost využít ve škole nějakého poradce? (problémy s učivem, budoucím povoláním, šikana, problémy s učitelem...)

a. ano- tuto možnost využívám.

b. ano- nikdy jsem ale této možnosti nevyužil.

c. nemám takovou možnost.

d. zatím jsem nezjišťoval, jestli takovou možnost mám.

8) Po dovršení zletilosti (18 let):

a. mám stejná práva a povinnosti jako před dosažením zletilosti.

b. se moje práva a povinnosti změnil/změnila.

c. o svá práva a povinnosti ve škole se nezajímám.

Příloha č. 2

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY- zcela anonymní,

nepiš své jméno

Třída:.....

Pohlaví:.....

1) Co si myslíš o povinné školní docházce?

- a. povinná školní docházka by měla být i nadále v rozsahu, v jakém nyní je (9 let).
- b. měla by být delší, např. .... let (uved' svůj názor).
- c. měla by být kratší, např. .... let (uved' svůj názor).
- d. školní docházka by neměla být vůbec povinná, ať si každý sám vybere, jak dlouho do školy chodit.

2) Víš, kolik se platí za to, že můžeš (musíš) chodit do školy?

- a. vzdělávání je bezplatné.
- b. platí se 1.000,- Kč za každý měsíc, ve kterém probíhá vyučování.
- c. nevím, kolik se platí.

3) Pokud jde o rozhodování týkající se podstatných záležitostí tvého vzdělávání:

- a. nemáš možnost se sám vyjádřit a musíš se přizpůsobit přijatému rozhodnutí.
- b. máš možnost se vyjádřit, ale nikdo nemá povinnost se tvým názorem zabývat.
- c. máš možnost se vyjádřit a tvému vyjádření musí být věnována přiměřená pozornost.

4) Když nesouhlasíš s hodnocením:

- a. učiteli řeknu, že nesouhlasím.
- b. raději nic neřeknu, abych neměl problém.
- c. nic neřeknu, ale ne proto, že bych se bál problému.

5) **Vytváříte ve vaší škole samosprávné orgány žáků, jejichž prostřednictvím se můžete vyjadřovat k otázkám vašeho vzdělávání?**

- a. ano- ale sám do nich **nevolím**, ani do nich **nejsem** volen
- b. ano- sám do nich volím, ale **nejsem** volen
- c. ano- sám do nich volím a jsem volen
- d. ne
- e. nevím

6) **Byl jsi seznámen se školním řádem?**

- a. ano- popiš jakým způsobem

.....
.....
.....

- b. ne

7) **Máš možnost využít ve škole nějakého poradce? (problémy s učivem, budoucím povoláním, šikana, problémy s učitelem...)**

- a. ano- tuto možnost využívám.
- b. ano- nikdy jsem ale této možnosti nevyužil.
- c. nemám takovou možnost.
- d. zatím jsem nezjišťoval, jestli takovou možnost mám.